

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 16.

Laupäeval, 24. aprillil 1926.

VIII aastakäik.

KAITSEVÄE ELUST.

III DIVIISI SUURTÜKIVÄE NOORTE VANNUTAMINE

16. III. 26.

SISUSTIK: P. M.: Säästsummadest ja nende kasutamisest. — V. F.: Eesti ja Leedu vendlusliit ajaloos ja kaasaegne Leedu. — K.: Sõja võimsama tööriista — inimese — tundma-õppimiseks. — A. S.: Veel „meie igapäevastest muredest“. — A. T.: A. S. vastuse puhul. — J. L.: Meie gaasikaitsest. — V. G.: E. R. artiklist „Vahendeid vahtkondade kaitseks“. — Vabaduse Risti kavalerid: kapten Arthur Tenno ja noorem-leitnant Arnold Preeks. — E. V.: Juhtide reservi täiendamisest. — Raamat-teated. — Kaitseväe elu. — Ametlikud teated. — Sõjaväelised teated. — Kroonika. — Malenurk.

Säästsummadest ja nende kasutamisest.

Hääli väeosadest.
Toimetus.

Säästvara seadluse (R. T. Nr. 81/82—25 a.) § 5 järele tuleb üldsäästsumme tarvitada diviisi või vastavate õigustega ülema poolt kinnitatud eelarve piirides. 1925 a. jooksul sündis ka see väeosade poolt korralikult; käesoleval aastal ähvardab aga eelarve korralik täitmine võimatuks muutuda ja seda nimelt toopärest, et on hakatud andma ülemuste poolt väeosadele rohkesti ettekirjutusi muretseda üldsäästsummast üht ja teist. Olgu näiteks nimetatud ainult korrapidajate käesidemed, välisriikide lipud, esitusriided j. n. e. Praegu on jälle kavatsusel ära võtta väeosadelt 1. aprillil alal olevatest üldsäästsummadest 10⁰/₀. Arvatavasti ei jää see viimaseks ja kui neid kulusid tuleb ka edaspidi nii ohtrasti nagu mõeldud 3 kuu jooksul, siis kulub selleks enamal jaol väeosadel pool olemasolevatest üldsäästsummast.

Eelarve kinnitatakse aasta algul. Peale eelarve kinnitamist annab väeosa eelarve piirides äridele ja ettevõtetele tellimised, ja kulude tegemine peale eelarves ettenähtute on võimata. Kuigi juhtub eelarves summe olema, millede järele tellimisi ei ole antud, siis teisteks otsustarbeteks kulutamise rikutakse eelarve. Siin võidakse mulle vastu vaielda, et eelarves on osa summe ikka ettenägemata väljaminekuteks. Jah, seda küll, kuid viimasel ajal on nähtuseks saanud, et niisugused kulud, millede tegemine ei olene väeosa ülema initsiatiivist, välja teevad õige tähelepanemise väärt summa. Eelarve kokkuseadmisel ei ole võimalik ette näha, kui palju niisuguseid väljaminekuid tuleb. Igatahes tuleks võtta eelarvesse ettenägemata kuludeks 50—60% eelarve üldsummast. Niisugune nähtus ei oleks aga sugugi loomulik, sest see vähendaks tuntavalt seda, mis on kätte saada tahetud säästvara seadluse § 5-ga, nimelt et eelarve kinnitamisega hoida kulude tegemist kinnitaja poolt soovitavas roopas. Eelarvete kokkuseadmisel on üldiselt tarvitusel olev nõue, et ettenägemata kulud üle 10% ei tõuseks eelarve üldsummast. Mida vähem neid,

seada parem. Väeosadele kulude tegemise pealesundimine väljaspoolt väeosa ülema initsiatiivi loob niisuguse seisukorra, et üldse võimalik ei ole mingisugust eelarvet kokku seada.

Eeltoodud vormilistest põhjustest on palju tähtsam asja, sisuline külg. Kes on liikunud väeosades, see teab kui lagedad on seal ruumid; puuduvad korralikud raamatukogud, hädavajalised õpeabinõud ja õige palju muud, milleks krediidi summe ei ole saadud ega ka tulevikus loota pole. On hädavajalik ja möödapääsematu esimese järgu tähtsusega ajada välja meie kasarmutest nii-nimetatud „kasarmu õhk“ ja luua olukord, et sõdurid ei tunneks endid olevat „kasarmus“. Kõigeks selleks vajab väeosa raha ja ikka raha ja kaugelt suuremal määral, kui suudab üldsäästsummast katta.

Väeosade üldsäästsummade arvel kulude tegemine, millel ei ole midagi ühist väeosa heakäekäiguga, ja veel pealegi nii suurel määral nagu seda viimasel ajal väeosadele peale on sunnitud, kujuneb väeosade heakäekäigule õige takistavaks. Tean väeosa, kellel oli kavatsus käesoleval aastal ehitada kehalese kasvatusväli, ilustada kasarmu seinu piltidega, muretseda globoskoop, täiendada raamatukogu jne. Praegu on aga eeltoodud põhjusel tekkinud niisugune olukord, et väeosa mitmest tarvilikust kavatsusest peab kriipsu läbi tõmbama.

Kulude pealesundimine üldsäästsummade arvel väljaspoolt väeosa ülema initsiatiivi mõjub õige halvavalt väeosade majapidamise kokkuhoidliku juhtimise peale. Kui väeosa ülemalt ära võtta võimalus majapidamise kokkuhoidlikkusest tekkinud summe kasutada oma väeosa heakäekäiguks selle otsekohesed mõttes, siis kaob ka igasugune huvi nende summade soetamiseks. Sellest saab aru igaüks, kes katsub ennast mõttes seada väeosa ülema seisukohale. Ei ole ju väeosa ülemal mingisugust mõtet iga puuhalu, valgustuse vati jne. tarvitamise järele valvata, kui ta kokkuhoidu säästvara seadluses määratud piirides kasutada

ei saa. Niisugusel juhusel valvab ta ainult selle järele, et tarvitamine üle normi ei läheks ja järelikult jääb siis ka igasugune sääst ära.

Pealegi ei ole ka kulude pealesundimine väljaspoolt, üldsäästsummade arvel, säästvara seadluse § 5 mõistega kooskõlas. Säästvara seadlus tunneb ainult üht liiki kulusid ja nimelt mis tehakse väeosa ülema poolt kinnitamiseks esitatud eelarve järele ja sealjuures väeosa olukorra parandamiseks. Kuludest, mis väeosa ülema initsiatiivist ei olene ja mis väeosa olukorra parandamisega seotud ei ole, seadluses ei räägita ja järelikult siis ka väeosadelt neid nõuda ei võiks, kui tahetakse seaduslikkuse piiridesse jääda. Niisuguste kulude katmine peaks sündima erandita krediidi summadest.

Üldisteks otstarbeteks võiks üldsäästsumme tarvitada ainult siis, kui mõnel väeosal need summad õige suured. Rõhuvas enamuses väeosade kohta ei saa seda ütelda. Suuremate üksuste üldsäästsummade keskmiseks suuruseks

on praegu 200—500 tuhat marka, paljudel ka vähem ja ainult paaril väeosal, kes mitmesugustel põhjustel teistest paremas seisukorras, rohkem. Minu arvates võiks otstarbeteks, mis väeosa heakäekäiguga tihedalt seotud ei ole, kulusid üldsäästsummade arvel väeosale peale sundida ainult siis, kui neid on kogunud üle 1500 mrk. iga koosseisus ettenähtud inimese peale. Ennem olgu see norm suurem, kuid mitte vähem. Muidugi tuleks teha seadluses siis sellekohane muudatus.

Keskasutuste kohus oleks muretseda väeosadele summe väeosa heaolu korraldamiseks, aga mitte, nagu see praegu on kujunenud, vähendada neidki, mis väeosa suure vaevaga on kogunud. Kui valus niisugune kärpimine väeosadele on, tunneb igauks, kes väeosas on osa võtnud üldsäästsummade kogumisest. Kuna hinnad alati väikesed, keskmisest turuhinnast madalamad määratakse, siis kulub iga marga säästu saamiseks õige palju higi ja vaeva ja iga mark on väeosadel kallis. P. M.

Eesti ja Leedu vendlusliit ajaloo ja kaasaegne Leedu.

Mõtteid ja andmeid Eesti esitaja Leedus Dr. Lohk'i poolt Tallinnas peetud kõne puhul ja kõnest enesest.

Meil Eestis on igapäevaseks iseloomustavaks nähtuseks saanud meie tagasihoidlikkus, kui õigemini väljendada — häbi oma „kurbloolise“ mineviku ja oma ajaloo eest. Kulunud väide 700 aastase orjapõlve süngest mäletusest rõhub läbipaistmata vinena üle meie mineviku, halvab olevikku ja tumestab tuleviku-väljavaateid. Oma rahulduseks mälestame, et on olnud suuri kultuure (Peru, Greeka Mäkea, Vana-Egiptuse, Assüria, Karthago jne.), mis nüüd juba täiesti hävinenud. Mis tähendab nende kadunud kultuuride tuhandeaastaste ajalugudega kadunud mineviku kuulsusega võrreldes nii lühikene vahepealne pime ajajärk kui 700 aastat, kui olevikus sellest ummikust välja oleme peasenud. See teadmine peaks meil tröstiks olema, et oma süngetest elamustest 700 a. jooksul oleme meie nüüd juba suutnud üle jõuda, ja et elame praegu eluvõimsa rahvana. Meie praeguseks ülesandeks peaks olema kas või osaliseltki oma ajaloolist tõde selgitada püüda läbi pärasise valitseva rahva võltsimiste ja vassimiste. Meie mineviku kuulsuse tumestamiseks on meie ajaloo kallal toime pandud sihikindl moonutamine. Meie, eestlased, ei ole ajalooliselt nii võimetu rahvas, kui seda meie ajalugu balti sakslased pärast on püüdnud võltsida oma kasuks. Leedu sellevastu võib uhkelt tagasi vaadata sellele oma ajaloo osale, kus algas meie tume minevik, kui oma hiilgeaja haripunktile, sest sel ajal jäid kõik sakslaste katsed Leedut hävitada asjatauks, ning nende mannetute katsete suikumine kriipsutab veel järsumini alla Leedu olemasolu võimet. On ju ometi Leedu ajaloo sarnane punkt, mis jääb tervele hooplevale sakslusele igaveseks ajaks komistuskiviks, mida mingisuguse risti ega rauaga välja põletada ei saa — see on Grünevaldi (Tannenbergi) lahing, Leedu võit üle idasse tungiva saksluse ja ühes sellega üle terve tolleaegse Öhtu-Euroopa kultuuri, sest võitlesid ju tol korral laiutava saksluse põhimõtete eest liitlastena saksa väe ridades prantslased, belglased, itaallased ja

hispaanlased. Selle lahinguga otsustati saksluse saatust idas, pandi seisma see pidev saksluse edasitung idasse, mis oma alguse sai Karl Suure ajast peale sunniviisilise 10.000 teutoni koloniseerimise üle Veseri jõe (800 a.) ja sest ajast peatumata üle slaavi rahva põliste asukohtade, üle Pomorzie (Pommerania) ja Lipetsi (Leipzig) edasi valgus — kuni Leedus ette kasvas sakslusele äravõitmatu müür. Grünevaldi (Tannenbergi) lahingu kaotus osutus pinnaks kõiksaksluse silmis. Hindenburg, saades võidu Samsonovi armee üle 1914 a., nimetas seda lahingut Tannenbergi lahinguks, et selle viimase võiduga hävitada luupainajalikkumälestust saksluse kaotuse üle Grünevaldi all. Leedu ajalugu on samuti kui meie ajalugu olnud vaid alaline võitlus saksa ordurüütlite mõõga ja risti tähise all toimepandavate röövkäikude vastu. Juba eelajaloolised andmed kõnelevad, et oli muiste suur „mustaviisulaste“ (mustasaabastega leedulaste) riik, mis ulatas Mustamere tormistest vetest kuni Läänemere hallide voogudeni. Tolleaegsete leedulaste kodumaaks oli ka veel praegune Ida-Preisimaa. Ida-Preisimaa täielik sakslustamine viidi alles võrdlemisi hilja täiuslikult läbi. Veel 150 aasta eest oli Ida-Preisimaal elavatel leedulastel-porussidel (preislastel-Porussia—Preisimaa) oma vaimulik kirjandus, olid oma keeles trükitud lauluraamatud. Kuid see hästi konserveerunud leedu rahvuslase iseloomi jäänus hävitati tasa-piis sakslaste poolt XIX aastasaja algul Venes toimepandava rahvuslase surve kriiskava väljenduse varjul. Nüüd on Ida-Preisimaa rahvuslase täiesti sakslustatud, ning ainult moonutatud linnade ja külade nimetused väljendavad veel täit leedu päritolu.

Sakslaste sõjakäikudest on tähelepanemise väärt Ottokari sõjakäik 60.000 mehega leedulaste vastu, kusjuures hävitati leedu püha hiis Romovia all Ida-Preisimaal. Üldiselt panid sakslased kokku 96 sõjakäiku Leedumaa vastu toime. See on võrdlemisi hiigla arv sõjakäike ja, mis eriti kaalul, keskaja kohta alati väga suurte sõjaväemassidega.

Esimene tähtsam riigimees Leedumaa koguaja oli vürst Mindaugas. Kui sakslased tema vastu ei saanud

avalikus võitluses, siis lasid nad ta mõrtsukal ära tappa (1263). Seda võitluseviisi tarvitasid sakslased alaliselt silmapaistvamate Leedu vürstide vastu; langesid sakslaste poolt saadetud mõrtsuka käe läbi: vürst Keistutis, Vitautase (Tannenbergi lahingu võitja) mõlemad pojad ja teised. Tähtsam Leedu vürst Gediminas võttis ristiusu vastu (1323). Kui diplomaat nägi ta ära, et tolaeagse Öhtu-Euroopa konjunkturi juures oli ristiusk mõõdapäsematu. Ta saatis saadikuid paavstile, Lübecki, Visby ja teistesse vabalinnadesse, kus teatas, et ta ei sõdi mitte ristiusu vastu, vaid rõõvrüütlite vägivalletegude ja teutoni ordu omavoli vastu... Kui Eestis 1343 a. n.n. Harju mäss lahti puhkes ning üle maa 39.000 iseseisva eesti mehe maha tapmisega saksa salkade poolt likvideeriti, valgusid põgenevad eesti väe riismed üle Vastseliina ja Ostrovi Leedumaale. Sii jäid nad pärast iseseisva saarekesena püsima oma rahvusena. 1345 a. võttis Leedu vürst Algindas eesti emigrantide algatusel sõjakäigu Eestisse ette, kuid Oandimaa (Ugania) oli täiesti välja surnud sakslaste süstemaatilise rahvahävitamise tõttu, külad olid kõik vaiksed kui haud, ei haukunud kusagilt koerigi. Algindas keeras ümber, ilma et oleks enam oma hiljaksjäänud sõjakäiguga midagi eestlaste käekäigu kasuks ära võinud teha. Kuid siiski ümberlõkkamata tõsi-asjaks jääb see asjaolu, et ehk küll hilja, kuid oma abipakkuva käe sirutas meile Leedu siiski.

Tähtsam Leedu vürst oli Vitautas (Vitavt), tema juhatas Grünevaldi (Tannenbergi) alla ühendatud Leedu-Poola-Valge-Vene vägesid. Seal 15.XII.1410. — sai ordu kõige oma liitlastega hävitava löögi, mis pani sakslaste tungi idasse seisma. Samogitiia, mis ordu Preisi ja Liivi osasid seni ühendas, langes Leedu kätte. Lublini uniooni kaudu Poola ja Leedu vahel (1569 a.) levines poola mõju Leedus, eriti kasvas ta jesuiitide ordu kaudu. Ühes poolastatud suurmaa omanikkude ülevõimu saavutamisega kasvas ka üldine tolaeagne korruptsioon. 1772 a. Poola jagamisega sattus Leedu Venemaa alla.

Väljakannatamatuks muutus Vene surve juba kohe alguses, kuid kutsus alles 1831 a. mässu esile. 1831 a. mäss puudutas rohkem Leedumaad kui n.n. kongress-Poolamaad. Siin toimus aa. 1831—1832 krahv Muravjev mässu mahasurujana. 1831—1832 a. jooksul täideti: 123 surmanuhtlust, 972 sunnitööle saatmist, 1427 — Siberisse asumistele ja üle 10.000 sunniviisil venestamist. See arv—123 surmanuhtlust — on siiski võrdlemisi väike arv. 1813 a. olid Tallinnas rahutused rekrute sead, ning aasta esimeste kuude jooksul toimetati, Pühavaimu kiriku kaudu mattes, teise ilma „seisuse kohase“ mahalaskmise kaudu „Polevoje uloshenije“ põhjal 101 rekruti ja 4 soldatit, mis ainult Tallinna linna kohta võttes veidi suurem on kui 123 surmanuhtlust üle terve Leedu. Samuti 1.XII.1924 putshi puhul tuleb arvestada kahe kuu jooksul umbes 130 surmanuhtlusega. 1831 a. ja 1863 a. mässude järgi algas rahva igasuguste eluavalduste tagakiusamine.

1864 a. keelati ära ladina keele tähtede tarvita-mine. Kirikute ette seati vene valitsuse agendid üles, kes ära korjasid rahva käest leedukeelsete kirjadega raamatuid. Igasugune leedu keeles trükitud raamat hävitati halastamata.

See ülemäärane ränk surve ei võimaldanud leedu seltskonnategelastel omal maal midagi ette võtta. Bulgaarias anti tol ajal välja esimest leedu ajalehte. Sel ajal tegutsesid tähtsamad leedu tegelased Passanavici ja preester Tumas. Pärast viidi trükikoda ligemale, Ida-Preisimaale Tilsiti üle ja siit läkitati keelatud leedukeelset kirjandust Leedumaale. Vene valitsus pidas ägedat võitlust leedukeelse kirjanduse vastu. Rahvalt korjati ära ja hävitati üle 50.000 eksemplari keelatud kirjandust Tilsiti trükkimisperiodist.

Kitsad olud kodumaal sundisid rahvast välja-rändamisele. Amerikasse väljarändanud leedulaste seas algas äge kihutustöö ja tegevus Leedu iseseisvuse nõutamiseks. Eriti elavalt väljendus see tegevus Chicago koosolekutel. Chicagos elab juhusliselt leedulasi rohkem kui kõikides Leedumaa linnades kokku. Vene revolutsiooni ajal tehti Ameerika leedu koloniides suuri rahalisi korjandusi Leedu iseseisvuse väljakuulutamise heaks.

Leedu iseseisvus kuulutati välja 8 päeva enne Eesti iseseisvust — 16.II.1918 a.

Mõlemad maad on praegu küll oma iseseisvuse saavutanud, kuid neil tuleb alati valvel olla ajaloolise vaenlase vastu. Ordu rõõvrüütlite järelkäijad, kel samasugune must rist valgel foonil kui Tannenbergi lahingu ajal, on alal hoidnud oma esivanemate rõõvimiisihä. Baltimaade vallutamise puhul avaldas Hindenburg 17.VI.1918 a. oma agraardekreedi, mille järgi Baltimaad pidid saksa sõdurite poolt koloniseeritama. Selleks asutati eriline koloniseerimise komitee, 1/3 Balti saksa mõisnikkude maast ja teistest rahvusest mõisnikkude oma (poolakate) täielikult pidi ohverdada 3 miljonit saksa sõduri koloniseerimiseks. Selle dekreeidi põhjal öeldi üles igasugune eraomandus maa peale tervel Baltimaal 30 aasta jooksul. Ainult liitlaste võit ja vaherahu 11.XI.1918 panid seisma selle suurejoonelise koloniseerimise kava... Üheks suureks paheks nõrga rahvuslise iseteadvusega rahva juures on ümberrahvustamise võimalus sakslaste poolt. Ühe Läti statistilise kuukirja andmetel oli Lätis 1920 a. 58.000 sakslast, kuna 1925 a. neid juba 70.000, seega ebaloomulik juurdekasv kadakate arvel 12.000. Üks kohalik Läti saksa leht toob need andmed varjamata heameelega, tähendades „da ist ein lebendiges Deutschland am Werk“ (seal on elujuline sakslus töö).

Ümberrahvustamise hädaoht ei ole Leedus nii suur kui meil ja Lätis, sest sel rahval on oma mineviku-kuulsusest ja väärtustundest võrsunud kindel rahvusline uhkus ja rahvusline iseteadvus.

Leedu keel kuulub ühes läti ja vana-preisi keelega vana-leedu keelte haruna sanskriti keelest hargnenud keelte hulka. Palju on leedu keeles ladina keele sõnu, mis oletada lubab teatud kokkupuutuvust või sidet ladina keelega leedu eelajaloolisel ajal. Eesti keelega on samuti palju ühiseid mõisteid, mille päritolu sest ajast, kui Eesti ja Leedu otsekoohesena naabruses elasid. Näit. ühised sõnad: ratas, veel, sõsar (õde) — seseris, karras (mööök) — kardas, turvas — turbes, laev — laivas, kerves, silk — silke, kukal — kaklas, amet — amatas, vaga, kabli — kablis, õlu — alus, hoolas — oolus, võorad — rubai, vannik — vainikas, (teie) magate — (juž) megote jne.

Missugune on tänapäine Leedu?

Maa-ala poolest on Leedu 55.883 ruut klm, Eesti 47.538, seega on Leedu 8345 ruut klm, ehk kokku umbes Tartu ja Järva maakondade võrra suurem kui Eesti. Rahvaarvu poolest on Leedus 2 korda rohkem rahvast kui Eestis. Viimaste statistikaandmete järgi oli Leedus 1.I.1926 a. — 2.229.876 elaniku; peale selle üle 1,5 miljoni leedulast elab väljaspool kodumaad (Põhja-Ameerika Ühendatud Riikides). Seega kokku oleks leedu rahvast üle ilma 3,8 miljoni. Maa-ala on pea 2 korda rahvatihedam kui Eesti, Eestis ühe ruutklm peale 24 inimest, Leedus — 44. Väliskaubandus on Eestis nii sisse- kui väljaveo alalsuurem kui Leedus. Kui sellejuures arvesse võtta, et Leedus on elanikkude arv 2 korda rohkem kui Eestis, kuna väliskaubandus aga vähem, siis võime siit tuledata, et Eestis on elu 2 korda intensiivsem kui Leedus.

Hariduse poolest on Leedu viimasel ajal suuri edusamme teinud, kui meeletada, et alles hiljuti pühitseti

Leedu oma 25. aastapäeva sest ajast kui lubati trükkida leedukeelset kirjandust... Iga aasta lõpetavad umbes 1000 kasvandikku keskkooli; üliõpilasi on umbes 2000. Rahva juurdekasv on Leedus suurem kui meil, meil surevus 16, sündivus — 19, Leedus surevus 16 sündivus 25. Tähelepanemise väärt on Leedus suur isamaaline vaimustus, rahvusline iseteadvus ja ühine kõikidest kihtidest läbi imbunud arusaamine omast mineviku-kuulsusest, mis määratu suureks teguriks on selle rahva rahvuslise uhkuse maksmapanemisel.

Leedus on asutatud üleriikline selts rahvustunde arendamiseks. Selle seltsi üheks ülesandeks on rahvustunde arendamine vanaaegsete ajalooliste mälestuspaikade korraldamise teel. Seltsil on 50 haruseltsi, kes püüavad noorsoo kaudu rahvustunnet süvendada. Igal kevadel korraldatakse kodumaa kaunistamiseks noorsoole puudeistutamise pühad, kus esinetakse ajakohaste isamaaliste kõnedega.

Sel teel värskendatakse ja õhutatakse kasvavas noorsoos rahvuslist uhkusetunnet ja kodumaaarmastust. Puude istutamise noorsoo kevadepühadel on senini Leedus juba üle 1 miljoni puu istutatud. Ajalooliste mälestuspaikade poolest on Leedu eriti rikas. Mõned neist on oma suuruse poolest imponeerivad (Gediminas kalm). Kuid siin tuleb rõhutada seda sjaolu, et osa Leedu ajaloo väga tähtsaid relikviaid (Vitautase kirik Vilnas) ühes suurte puhtleedu rahvust sisaldavate maakondadega kuuluvad Poola alla, mis jääb kaua veel leedu rahva ühtlusetunderahuldamata püüdena püsima. Meil Eestis on ka omad ohvrikiivid, ukuvakad, pühad hiiealused, Kalevite kalmud jne., mille korrahoid, veel vähem elustamine seni kellegi tähelepanu ega algatust äratanud pole. On ju seni meil püsiva võõra alahindava mentaliteedi tõttu, liig lähedase suur-vene ja suursaksa hülgeaja koormava mälestuse päranduse rõhu all meie ajalugu meie eneste silmis alles veel paaria osas.

W. F.

Sõja võimsama tööriista — inimese — tundmaõppimiseks.

Minu elu noorena kaitseväeteenistuses.

(Ankeet).

Peale ilmasõda kerkis esile vool, mis püüdis tõendada, et lahingus on peaosas sõjatehnikal (masinatel), kuna inimene esineb seal ainult abinõuna kõiksuguste masinate tööle panekul. Sarnane vaade ei ole tõestatud, kuid ta on kahjulik rahvastele, kellel puudub rikkalik tehnika, sest võib juba ette halvata usu võidusse.

Senised sõjad on näidanud, et inimene on lahingus (võitluses) võitutoov jõud, kõige võimsam masin. Kõige paremad relvad, kõige suurem tehnika on osutunud võimetuna, kui inimene on kaotanud tahte võidelda. Et hoida alles võidutahet, et saavutada võitlejast maksimum temas peituvaid võimeid lahingu eduks, peab hästi tundma seda peenema konstruktsiooniga mõtlejat masinat, inimest (Prof. J. Ranke). Seda püütakse teha kõigis sõjavägedes. Vanad sõjaväed on sellel alal juba ennem palju teinud, neil on kindlad alused ja traditsioonid selles töös, nad jätkavad hooliga seda tööd, mida tõestavad nende väljaõppe määrustikud ja juhendid (prantslaste — Éducation morale, sakslaste — Berufsauffassung).

Meil ei ole ka inimese tundmaõppimise ala täiesti sõdis. Juba Vabadussõjas juhid püüdsid tunda õppida ja mõista juhitavaid. Võrsudes sarnastest oludest ja tegutsedes sõja raskematel perioodidel sarnastes tingimustes, oli üksikisest arusaamine kergendatud, oli võimalik üksteist moraalselt abistada. Seejärel meie võitsime.

N väeosa X kompaniis on sõdurid ära andnud anonüüm kirjeldused omast elust noorena kaitseväeteenistuses.

Kirjeldusi on vormilt ja sisult mitmekesiseid, nad tunduvad otsekohesete mõtteavaldustena. Neist võib leida huvitavat iga sõdur kui temaski peitub või peitus vastavaid mõtteid ja tundeid, nad lubavad pisutki vaadata meie 1926 a. noore vaimu ilma.

Toon lugejatele minu käsutada olevast rikkalikust materjalist üksikuid näiteid. (Peab tunnustama, et kõik kirjeldused on huvitavad, kuid ruum ei võimalda siin kõiki tsiteerida). Nii kirjutab

üks maasüdamest tulnud unistaja lõuna-eestlane:

„Huviga kuulasin ma onu jutustusi Vabadussõjast. Püüdsin ette panna küsimusi, et selgemat pilti ja kujutlust saada sõjaväest, sõjast; ja kuigi oli asi arusaadav, oleks tahtnud nagu siiski onu jutustust pikendada, pressida välja talt viimane kui juhus. Ja tal oli neid

nii mõnigi seljataga. Salajase kadestusega vaatasin vabadusristi, ja lendles läbi mõte, oleks ma ka vabatahtlikuna läinud — oleks ka jutustada teistele — oleks mõndagi elamuste hulgas rohkem! Linnas käies nähes sõdureid tänavail liikumas ilusa isirgeis ridades, ühises rohekas vormis, meeldis see mulle nii, ja vaatasin kaua veel järgi kaugenevale kolonnile. Ei osanud aimata ega kujutleda sõdurite sisemist, kodustelu. Seda võisin ainult tumedalt aimata teiste jutu järele.

Oligi käes komisjoni päev; jõudsin varakult omal nurga poistega seltsis maakonnalinna Viljandi.

Oli veel aega enne kui algas vastuvõtt. Kuid imeelik — hinge pesitses siiski kummaline pakitsev rahutus, ei tahtnud sobida jutt, ei leidnud nagu kusagil rahu. Igas hinges näis peituvat sel hetkel midagi rahutut, uut. Mõni istus vaikivalt nurgas silmitsedes nagu kartes-võõrastades teisi, mõni imes paberossi, kolmandad jalutasid. Viimaks jõudis ette meie vald. Näis mõnel veel rahutum olevat — seistes alasti komisjonitoas ja tammudes laudade rea eest läbi, kus ametnikudele ja ohvitseridele tuli anda vastusi mitmesugustele küsimustele, kuid mul tundus palju kodusem kui oodates. Paljud kaebasid tervise üle ja mõnigi vist lüüsis juurde tegelikule hädale. Mul oli ka veel vana südamehaiguse tagajärgi, kuid ütlesin, et olen täiesti terve. Avaldasin soovi astuda suurtükiväkke. Salamahti vaatasin ja nägin, et kusagile paberiaärel kirjutati: „Kõlbulik suurtk. väkke“. Tundsin salajast rõõmu selle üle. Ju ammu olin mõtelnud: kui saaks suurtükiväkke!, ja nüüd näis täiduvat see igatsus.

Oli läbi komisjon, isikutunnistuse asemel oli ainult väike punane paberileheke, kus peal, et kuuks ajaks kodu puhkusele lubatud. Tundus et siiski nii palju oli kaotatud selle lühikese ajaga, mõne minutiga — oli kaotatud vabadus. Paljud pühitsesid seda sündmust uimastava märjukesega: näis siis vist olevat mehelikum, rohkem juures sõduri ilmet. Mulle näis see olevat nii lapsik ja väiklane.

Ligines 5. aprill, milleks oli määratud kogumispäev. Pühad olid eel, kuid pidi loobuma neist. See tõi hinge nii kibedat tuuka, kuid siin polnud teha enam oma tahte järgi, vaid tuli alluda kõrgemale võimule.

Oli selge, kuivalge öö, kui lahkusin kodunt, et hommikuks jõuda linna. Hinges oli siiski äritust, taht-

sin nagu kiiremini saada minema kodunt, et katkestada järsumalt neid sidemeid, mis kasvanud lapsest saadik ühte koduga. Hinge olid juurdunud kodunurga metsasalud vahelduvate viljapõldude ja aasadega. Ja nüüd kord lahkuda neist! Enne lahkumist seisatusin veel rohuaias toetudes vana krobelse kase vastu, et hingata veel seda puhast, magusat, karastavat õhku, ja siis minna kusagile tolmusesse linna. Veel midagi tuksatas hinges. Kellegi pilt ilmus vaimusilmi, kes oli sügavasse hinge asetanud oma väikese kaju. Kerkis tasane ohke, siis pöörasin veel tuppa, jätsin jumalaga kodujääjad ja istusime isaga vankrile. Veel enne kui üle piiri jõudsin tahtmatalt pöördus vaade öös uinuvatele taluhoonetele ja aias kasvavatele vanadele puudele. Kogemata tundsin, et kaks pisarat veeresid üle palge. Siis aga ei vaadanud enam tagasi...

Olin määratud suurtükiväkke, ja hõigati ka mu nime, kui eraldati see väeosa. Kuid enne, kui sain veel laua eest läbi, et minna teiste oma meeste järgi, peeti kinni, vaadati nii teravalt, küsiti haridust, poliitilist ilmavaadet — ja siis saadeti kusagile nurka, kus kogus meid viimaks kolmekümne ümber. Ja alles siis pika usutamise järgi saime teada — et läheme (siin väeosa nimetus. K.). See langetas tuju nullpunkti sellepärast, et nii kaugel kodust, ja ei olnud kuulda sest asutusest just nii roosilist.

Leitnant, kes meid tõi, jutustas küll nii lahkelt, et nii ilus on kõik seal: sööte noad-kahvlid ees, linad laual, kuid see näis kõiki rahustavat vähe.

Põntsutas juba rong. Tuju näis siiski olevat juba kõigil paranenud. Kõlas lõbus laul. Ja kuigi iga hinges asus midagi kipitavat, siis püüti sulgeda seda ja olla rõõmus. Viimaks ometi peatus rong sihtpunktis — pealinnas. Oli udune hommik. Kaugel kusagil nõus paistis pikk sale torn. Oleviste — tundsin ta pildi järgi, polnud ennem käinud siin. Väike peatus jaamas ja siis liikusime nähtavasti linna äärt mööda tundmata suunas, kuni jõudsimme kahe suure massiivse hoone õuele. See oli siis mu tulevane kodu! Imelik tunne. Need hoonemürakad näisid olevat nii tühjad, nii võõrad ja rusuvad. Need paksud paeseinad näisid olevat nagu selleks, et salata ja varjata seda kinnist elu, mis siin elatakse, varjata seda õpeala, hävitada teist ennem kui ise hävineda. Võib olla tulid need rusuvad muljed sellest, et siis kui olime Sakal, oldi me vastu nii lahke ja hää, kuid siis kui sammusime edasi jaamast, asi näis muutuvat. Ei kuulnud enam nii lahkeid sõnu, jutus oli kuulda käsu toalist, igas sõnas, mida rääkis ülemus, hakkas nagu kostma ja väljenduma seda tooni, et sul pole need õigusi, mis siis kui kodus. Näis olevat nii võõrastav, et ühel inimesel on suuremad õigused, et on nii tuntavad vaheseinad, kuid kõik vaikusid, ka mina. Ja pea olime kadunud nende hiiglahoonete sisemusse.

Pikk rida päevi oli möödunud sest saadik, kui esimest korda jõudsimme kasarmute õuele. Siis oli veel varajane kevad, kohati varjulistes kohtades lamased kahanevad lumehanged, õõseti oli õhk veel karm ja külmetaski. Kuid oli juba jõudnud kevad. Päike paistis nii soojalt, elustavalt. Kevad — kuid kas ka niisugune kui kodunurga kevad? O ei, nii värvitu — tühi, võõras, ei mitte väärtiki seda kõlavat nime. Kuhu jäid siis niriševad veeojakesed ja tärkavad aasad, kuhu need hiirekõrvaliste lehtedega kasesalud ja õrnad sinililled? Kuhu?... Nii kehavalt on loodus kaunistanud Lindanisa ümbrust, ainult pehmet valendavat liiva — lõpmata liiva ja kaugemal kiduraid männikavrusid. Kuid imelik, ei pesitsenud hinges enam seda esimest muljet, mis oli nii rõhuv, vaid sinna oli asunud ehk hoopis vastand. Olid koduseks muutunud need kivimürakad. Oli kujunenud elu kindlate, kõikumatute

reeglite järgi. Esiti see näis olevat nii raske, mitte kehaliselt, võib olla rohkem hingeliselt; palju asju sisekorras — võib olla ka õppus näis olevat nii lapsik, mõttetetu, — kuid pidi suruma hinges tagasi tuska, pidi vaikivalt täitma, mida nõuti, või muidu sind ootas halvem.

Ma püüdsin õppida seda mis pakuti, tundsin huvi sõjakunsti vastu — võib olla ka sellepärast, et pidi, sunniti õppima. Ja kui võrratu halb oli neil, kes olid nõrgemad, kellel ei olnud kooliteadmisi, neid nähti nagu süüdlastena.

Ja nii mõnusaks muutus aegade jooksul teha sõprega seltsis väsitavaid lahingharjutusi palava päikese all, ja siis tulla koju lõbusa lauluga, mis kaotas osa väsimusest. Ja kui kodu ju hakkas paistama, siis rahustav tunne asus rinda. Kuid siiski vahetevahel tärkas hinge mälestus, või õigem igatsusehetk oma endise kodu järgi. Kui oleks nüüd seal... kevad... töötaks põllul... kui hea oleks vaadata kuis sahad libisevad läbi mulla ja terad varisevad sinna, et tärkata, kasvada ja anda kord lõikust. Ja õhtulisil jalutada aias, hingata magusat kevadeõhku — siis ei tunne enam väsimust, on kadunud kõik. Oled rahul endaga, ka oma tööga...

Enda töö tagajärgedest võis ju mõnustust tunda endamisi siingi. Ainult endamisi. Haruldane on vist see kui ülem ütleb sulle, et on rahul. Võib olla ta endamisi on rohkem rahul, kui seda väljendab, sest muidu ehk kaob püüd mõnede juures, kes püüavad ainult karmuse all; kuid on ka ju neid, kes püüaksid rohkem siis kui oldaks rahul nendega, poldaks nii karm. Kas saadakse nii ideaalselt kui nõutakse, kas saab ülemus ise? Kaugeltki mitte. Tõesti see oleks geenius, kes suudaks teha kõik, et temaga rahul ollakse, talle ei tehta ainustki märkust. Ei, harilik surelik ei suuda seda.

Ja kui suudaks, mis aitaks see: nii tihti ju saaks kannatada teiste pärast. Sõjaväes maksab ju motiiv: „üks kõikide eest, (olgu) kõik ühe eest... Miks maksab niisugune viis, mahutatud küll nii lühidatesse sõnadesse, nii palju tuska, piina?!

Omapärane oli elada suvel vabas looduses looduse-lapsena. Kasarmus ei olnud halb, kuid siiski nagu midagi kerkis, paisus hinge, kui võis nad jätta selja taha ja põgeneda kaugemale ära pealinna tolmusest õhust ja kärast. Võis imestada kui lihtsalt saab elada, kui väike elutarbete arv, tuletas meelde kui rändajat — ja tegelikult sõjamees ongi ju rändur — ainult rahuajal mitte.

Taktikalised õppused olid mulle nii huvitavad, kuiv teoreetika klassitundes teeb roidunuks, nagu tuhmiks. Liikudes vahel viljapõldude vahel oli nii mõnus vaadelda, kuis kasvab vili, kuis rukis hällis tasaseis laineis ja mahaniidetud hein lõhnas nii omapäraselt magusalt. Võib olla mõtted ora tegevuse ja ülesande juurest natukeseks lahkusid, kuid kas oli siis ülekohtu kiinduda hetkeks oma lapsepõlve seltsiliste peale? Jah oli. Ei, vahel lageda taeva all oli ka kehv, juhtus kordi, kus polnud ainustki kuiva kohta; endast vast polnudki nii muret, kuid oma püss — mis ütles see. Ta vast ise ei tundnud midagi, kuid ta lasi seda sind enda naha peal tunda. Kui vägisi tükki mustaks ja siis oli õnn kui sai mööda sellega, et kaks-kolm korda järjekorrata pidid laagrit pühkima või kõõgis õhtul kartulid koorima. Juhtus tihti ka seda, et söögiaeg tuli hea valang ja lisas supiportsjonile katelekki ehk taldrikusse lisa. Oli ta muidu ju nii väike! Kuid kui naeratas jälle päike, siis oli parem ja meeoleolu muutus jälle paremaks. Ja kui tahtiski vahel tulla nukrustunne, olla hulgakesi koos, siis möödub ta ennem kui tulla saabki. Imelik, kuis võib kokku kasvada teistega, kellega oled ühes alati. Kõik oleks nagu üks pere, ühed lapsed. Iga raskus

III diviisi suurtükivägi 7-da aastapäeva puhul.

16. III. 26.

III div. suurtükiväe ohvitserid ühes ülema Jüri Kirschbaum'iga.

sunnib liituma kokku, nii ka siin. Võib olla kui üksipäini peaks kandma need raskused, siis variseks varsti kokku. On raskussilmapiik — teisel on ju niisama raske, ja see teade annab uut jõudu, uut energiat püüda edasi seni kui kord vabaned ja naeratab jälle elu.

Suurim lõbu oli mul pühapäeviti. Kui vähegi mahti sain võtsin ühes raamatud ja mõne sõbra seltsis kadusime jõekaldale. Seal oli nii kodure, oli üksildus.

Linn — see voogav inimmeri, — ma ei tahtnud sinna, tundsin võõrastust ta vastu. Oli vaikne õppida ja vahetevahel karastada keha jahedas vees, ja kui siis nagu nõrka roidumust oli tunda liigendes, siis ei olnudki enam midagi paremat ilmas kui lamada siidi-pehmelrohul ja püüda päikesekiiri. Ent mõtted rändasid siis kaugele. Lingsid minevikku ja töid sealt esile kujusid. Kerkis silmi kodu... kaugel metsa-salude keskel... tulevik, ja sinna juurde liitus see tuttav kuju, kes ikka püsis endiselt. Oleks nagu tundnud alguses tihti ta järgi salajast igatsust, kuid aeg sumbutas kõik. Ainult salajas vaikivalt püsis see tunne.

Kui aga algas jälle tööpäev, siis polnud aega mõelda muud. Pidi pühendama end kogu hingega õppusele, tegevusele.

See täpne kord, äärmine nõudlikkus, mis näis olevat alguses nii naeruväärne ja asjatu, paistis siiski nüüd teises valguses. Ei saanud eitada seda. Peab olema niisugune kord, distsipliin, et valitseda hulka-sid. Ei jõua saavutada see tähtis tegur — sõjavägi — muidu kunagi oma eesmärgi, kui puudub kord. Kuid kui jõuaks igaüks kord arusaamisele — püüda ise ilma sundimata saavutada seda, mida vaja kodu kaitseks, kas oleks siis tarvis sõjaväkke niisugust

karmust, raudset distsipliini? Muidugi ei. Kuid niikaua, kui pole seda tahet kõikidel, püüdu ja arusaamist, peab aitama seda see, mis on aastasadad aidanud. Nõrgemad peavad paenutama end tugevamate alla sellepärast, et nad ei suuda ise püsida ja elada.“

Edasi kirjutab üks põhja-estlane:

„Eraelus olles polnud minul kuigi avaraid võimalusi ja selletõttu tuli mõte astuda õige k/v teenistusse. Kujutasin seda elu lõbusana, kus hulgana omasuguseid sõpru koos.

Peaasjalikult oli see ka mõõduandev, et praegune k/v teenistus on palju kergem kui endine veneaegne. Ja nii tuli aeg juba kätte, millal pidin ilmuma rahvaväe ülema juurde, s. o. 10. oktoobril 1925 a.

Kuid ei läinud täide, mis mina lootsin, ja nimelt: minu soov oli saada ratsarügementi, kuid rahvaväe ülema juures sain teada, et Viru maakonnast üldse ratsaväkke ei võeta, nii et mulje jäi algusest mitte just kõige parem, sest lootus saada ratsaväkke läks nurja.

Nii siis esimene samm oli tehtud ja sellega olin mina k/v vastu võetud.

Peale vastuvõtmist anti 2 nädalat puhkust ja kahe nädala pärast tagasi tulles paigutati juba väe-ossa — 5. jalaväe rügemendi 4. pataljoni.

Sealt jäid mul kaunis kenad mälestused.

Elu oli kaunis hea, kuid siiski alguses oli harjumata, nii et tuli igasuguste väiksemate raskustega võidelda. Nii möödus kuu aega sellest kui astusin teenistusse, ja selle aja jooksul jõudsin juba niipalju edasi, et mind pandi tähele ja loeti paremaks õpilaseks.

N väeossa tulles ja selle ruumidesse sisse astudes paistis see nii õudsenä... Ja kui veel selle peale mõtlesid nagu rügemendis juba kaader hirmutas, et küll Teie saate seal hiiglamoodi sõitu, nii et mõnel mehel võtab elamise himu ära, selleks aitasid kaasa ka ruumid, mis võrreldes rügemendi omadega esimest korda sisse astudes näivad tõesti õudsetena.

Näiteks, nagu meilgi olid ruumid täiesti kodused. Mahtus ühte tuppa ainult 2 jagu, mille tõttu ka olid soojad. Kuid ära harjudes selle olukorraga ja nähes, et varem kuuldud hirmujutud on põhjendamatud, muutus korraga terve see fantaasia N väeosa koledast elust, hirmsast „sõidust“ ja tagaajamisest rusuhunnikuks.

Selle asemele aga kerkis tõelikkus, nagu ta praegu on, ja võib kindlasti ütelda, et seda elu, mis pakub N väeosa, ei vahetaks mingi hinna eest praeguse rügemendi eluga.

Võib olla, et tulevikus ka tõesti tulevad need ettekujutatud „sõidud“, aga usun, et siis olen juba niivõrd ennast treenerinud, ja igapäevane väljaskäimine juba harjutab inimest niipalju, et ta suudab tulevikus suurematele raskustele vastu panna ja neid läbi teha. Ja kui veel mõelda seda, et ega mina siis esimene ei ole, kes on siin olnud. Isegi olen omale eeskujuks võtnud oma rühmavanema, kes on tuntud kui teenistusekohuste täitmise juures korralik ja täpne, mis on täiesti loomulik ja tarvilik.

Siis veel mitte ainult füüsilisele, vaid ka vaimlisele arenemisele pannakse siin palju rõhku. Igasugused ekskursioonid on nii paljugi tumedaid asju selgitanud, teatriskäimine ka juba lahutab niipalju meelt, et nagu öeldakse: sõduri üksluine elu muutub mitmekesiseks, isegi päris meeldivaks.

Igasugused mängud, mis on olemas kompaniis, viivad vaba aja lõbusasti, nii et igavust peaaegu ei tule kunagi.

Muidugi on üksikuid momente, kus tundub elu õige raskena, kui oled liig tihti toimkonnas, aga sellega ei saa arvestada, sest inimene on ikkagi loodud võitlemiseks igasuguste raskustega.

Lõpuks võin ütelda ainult niipalju, et olen selle eluga täiesti rahul ja paremat ei saa igatseda k/v teenistuses.“

Nüüd kuulame ära ühe noore, kes ootas kaitseväeteenistusest halvemat, kui see tõelikult on:

„Kaitseväeteenistust kujutlesin mina enne teenistusse ilmumist peaaegu samasugusena kui ta tõeliselt on.

Hommikul rahvaväe ülema juurde minnes oli tuju päris hea, kuid olin siiski veidi äritatud. Rahvaväe ülema juures võttis meid vastu üks leitnant, kes hakkas kohe esimesest momendist juba korraldusi tegema. Ainukene asi, mis mulle rahvaväe ülema juures ei meeldinud, oli nimelt see, et seal pidi liig kaua ootama enne kui hakati ette hüüdma. Peale väljahüüdmist tuli kohe riidest vabastada arstlikeks järelvaatuseks, kuid see oli kõigiti soodustatud, ruumid olid hästi kätetud ja riiete jaoks muretsetud tublid nagid.

Kentsaka mulje jättis see päev, kui meie kogumispunkti muusikahelide saatel kasarmute poole liikusime. Pilt oli üldiselt õige kirju — igaüks isemoodi riides, suured kastid ja kotid seljas.

Väeosas sain kohe sõbraks oma tubli ja mõistliku jaotlemaga, kes oli ka tõesti tubli mees. Iseäranis kapten jättis väga hea mulje kohe esimesest silmapilgust. Ruumid olid puhtad ja soojad.

Sõit (N väeossa) õõsel kujunes päris lõbusõiduks: terve tee lõime laulu ja tegime nalja. N väeosa elu-

ruumi sisse astudes tõusis esile õige õudne tunne, sest kõik oli segamini paisatud ja kaunis nõrgalt valgustatud. Kuid pikkamisi harjusin temaga nii ära, et nüüd on päris kodune ja armas. Ka juhtusin siin hea jaotlemata alla. Siin on küll teenistusekohused natuke raskemad kui olid eelmises väeosas ja vahest tunduvad nad õige rasketena, kuid see on ainult nendel silmapilkudel. Pärast on meeleolu jällegi endiselt hea.

Üldiselt jätab mulle kaitseväe elu hea mulje.“

Järgmine on noor, kes kartis ainult jooksu... kuid sedagi asjata:

„Kodus olles enne kaitseväe teenistusse tulemist ei osanud ma enesele ette kujutada, missugused raskused kõik võivad olla. Teiste jutu järel kartsin ainult jooksu, mis kaitseväes peaspordiala pidi olema. Selle spordiala vastu ei olnud mul huvi, sest et ta mulle liig raske paistis olevat.

Mida kardad, see tuleb. Järgmisel päeval tehti jaotus kompaniide vahel. Kompaniis olid kõik ohvitserid ja allohvitserid lahked ja vastutulelikud, kuid esimesed päevad olid siiski aasta pikkused.

Siis juhtus veel üks väike sõnavahetus ühe reamehega, kes oli jaotlemata kohal ja mind kohe ise tahtis trahvida: käskis joosta ruumis edasi-tagasi. Kuna ma seda ei teinud ja valveisakut ei võtnud temaga rääkides, käskis jaotlemale ette kanda. Kui ma seda tegin, tuli ka ise sinna. Seda asja arutades tuli juure ka kompanii veltveebel, kus ta kohe sellele ette kandis, et see ja see noor on temale vastu hakanud ja temaga rääkides mitte valvel seisakut võtnud, mis eest mind noomiti ja kolm toimkonda sain. Need kolm toimkonda mõjusid minu peale liig raskelt. Mina pidin siis esimese mees olema, kes trahvida sai, pealegi asja eest, milles enesel süüdi ei taandu olevat. See pani vägisi mõtlema, et mis on niisugune elu? Kas mul üldse elada maksab, kui juba reamees minuga niimoodi teha võib? Aga Jumal tänatud, et seal niisuguseid ülemaid ei olnud ja ühtki märkust ei saanud selle kuu aja jooksul. Sain päris hästi läbi...“

Alguses olid ju kõik kondid ja liikmed nii kanged ja paendumata, millest siis tuligi see saamatus. Nii areneb inimene kehaliselt ja vaimliselt aja jooksul. Loodan kindlasti, et lõpu poole miski asi enam ei ole raske. Ja kui siin miski peaks raske olema, siis ei tohiks mina ega keegi teine selle üle kaevata, meelepidades meie esivanemate ajalugu, missugused aja d n e m a d o n p i d a n u d v õ ö r a i k k e a l l l ä b i e l a m a j a p a l j u s e l l e s t t a g a s i a e g a o n, k u i a l l e s o n l ä i n u d k o r d a e e s t i r a h v a l i s e o m a v a l i t s e j a o l l a. M e i e v a n e m a d v e n n a d o n s e d a m e i l e k ö i k k ä t t e v ö i d e l n u d. K u i m e i e n ü ü d p a n e k s i m e k ä e d r ü p p e j a v a a t a k s i m e, k u i d a s m e i l o n p a r e m e l a d a, k a u a v ö i k s s e e n i i k e s t a, e t m e i e j ä l l e m ö n e v õ ö r a v a l i t s u s e a l l e i o l e.

Selleks oleme siia kogunud, et sõjakunsti õppida, aga mitte oigama ega ägama, et see on raske, ja see on raske. See oleks meist üks viletsuse tundemärk.“

Meremehest noorel on kasarmu kitsas, eriti kui paberossid otsas...

„...Olin ka ennem allunud laevajuhile, kuid kaitseväes oma esimestel teenistuspäevadel tundsin end täitsa vangina, rääkimata veel siis, kui varustus välja anti ja selga tuli tõmmata. Lõppesid paberossid või midagi muud otsa — tahaks osta, aga linna ei saa, et poodi minna. Läheks mõne vanema k/v juure, et tellida teda tuua, see aga ütleb, et tuleb ennem rääkima õppida... Nii, ühesõnaga öelda, oli tol ajal seisukord päris räbal, mis kaunis vastikult end tunda andis. Kuid paari nädala pärast oli elu juba hoopis teisem, kuus olin juba harjunud k/v distsipliini ja korraga.“

Nüüd tuleb üks tüse mees:

„Iga noormees, enne kui ta astub k/v teenistusse, katsub kaitseväge teenistust kuidagi ette kujutada. Suurem jagu kujutleb kaitseväge teenistust raskena. Kujutlesin seda ka raskena enne kui astusin teenistusse, aga selle raskuse mõtte pidin enesest eemaldama, sest k/väge teenistuse kohus tahab tingimata täita; sellest ju on olnud oma rahva heakäekäik.

Nii astusin päris lõbusas meeleolus k/väge teenistusse. Alguses käisin komisjonis, kus sain lõbusa meeleolu iseäranis rahvaväe ülema lahke vastutuleku tõttu noortele kaitsevägeelastele. Sellest jäi kauemaks ajaks häid muljeid ja mälestusi.

Pärast teenistusse vastuvõtmist saadeti mind väeosas, kus mul oli kaunis meeldiv, sest elasid nüüd tegelikult k/v teenistust läbi, ning pidin ütlema, et teenistus polegi nii raske, kui teda vahest kujutlesin.

N väeosas tulles muutus teenistuse kõik teiseks, sest õppus oli palju suurem kui esialgses väeosas. See peab ka nii olema, sest teiste õpetajad peavad ikka läbi teinud olema raskema ja nõudlikuma õppuse.

Kuuleme ära noore, kes kasarmu igavuse unustas vanasõdurite sõbralikus seltskonnas:

„...Kasarmu asus eemal teibest asulatest metsiku maastiku lagedamal maal; ümberingi oli vaade igav ja kurb ja seda rohkem valusamaks tegi sügise monotoonne toon. Sisemine elu võõras kohas, võõraste hulgas ka nii ebameeldiv. Vähe kodusemaks tegi aegamööda vanasõdurite sõbralik ja lahke vastuvõtt, seletused, nõuanded, jutustused, j. n. e.

Ka rühmavanem oli meeldiv poiss, nii lahke, heitmis nalja ja julgustas poisse seletustega. Tundide kaupa näitas meile ruumisid ja andis kaitseväge elu ja korra kohta seletusi.

Edaspidised päevad läksid libedasti. Aegamööda sai tutvuneda üksteisega, sai tundma ise loome ja sõlmida sidemeid, polnud enam igav. Õppused polnud rasked ja et ma ise hoolega püüdsin asja juures olla, siis seati mind tihti teistele eeskujuks...

Vahel on küll raske, kuid kui mööda, siis ei tule meeldegi...

„Ettekujutus kaitseväge teenistusest mul mingisugust ei olnud. Mis ma teiste käest kuulsin, läks niiteldale ühest kõrvast sisse ja teisest välja. Olin arvamisel, et ega mind k/v ikka ei võeta. Kuid rahvaväe ülema juure ilmumisel jõudsin otsusele, et mul püüdmist ei ole, sest seal võeti kõik ilma suurema järelevaatusega vastu. Kui kondid terved—muud kui mine. Ja et mul mingisugust kondiriket ei olnud, siis olin ka vastu võetud. Teiseks lootsin, et jään Tallinna, kuid hoopis selle vastu saadeti mind Narva. See mõjus mu meeleolule natuke raskelt, sest et mul seal ühtki tuttavat ei ole. Narva jõudes oli meeleolu pea endine; olin uudishimulik, mis minuga tehakse või kuhu mind viiakse. Alguses oli küll igav, kuid pärast harjusin ära. Jõudes kasarmu, viidi kõrgepealt sauna, ja et see õõsel oli, siis paistis natuke imelik: mis pärast just õõsel? Kas päeval aega ei ole? Muud iseäralikke midagi ei olnud. Õppus oli kerge, „sõitu“ suuremat ei tehtud, nii et õppuse kohta midagi öelda pole. Siis hakati õpilasi valima õpeasutuste jaoks. Juhtus, et olin ka väljavalitute hulgas ja küsiti kuhu keegi tahab minna. Siis avanes mul võimalus Tallinna tagasi pääseda. Selle peale vaatamata, et keegi siinset elu mulle põrguna ette maalis, tulid siia. Esimene päev oli pööraselt igav, sest linna ei lastud ja õhtul ühelugemise ajal, kui toimkondi ette loeti,

ajas mul pea päris segamini, sest see oli nii suur, et midagi aru ei saanud, kuhu keegi määrati. Kuid nüüd on see päris loomulik. Õppuse kohta midagi öelda ei ole. Vahest on küll raske, kuid kui ta mööda, siis ei tule enam meeldegi. Kõige hullem on gaasimaskis jooksmine, mis vahest hinge seest tahab võtta.“

Nüüd on sõna noorel, kes ei tahtnud saada kindraliks, kuid allohvitseriks kindlasti:

„Väeosas jõudes oli mul meeleolu niiteldale täiesti nulli peale, sest oli ju võõras ja kohati õudne, kuid pidin kõige harjuma. Esimestel päevadel ei maitse- nud väeosas toitu, kuid mõne päeva pärast maitse juba nõnda hästi, et isegi puudus tuli ja alatihi pooltühja kõhuga tuli õppustele minna.

Väeosas olles tuli mul sarnane mõte, et maksu mis maksab, kuid peab endale parem teenistusekoht valima, sest oleks ju piinlik reamehena k/v teenistusest lahkuda. See mõte teostuski ja nüüd on mul võimalused allohvitseriks saada...“

Kanget meest ei kõida kõied, pea ei kinni raudpaelad...

„Algusest paistis k/v elu õige imelik ja võõras olevat. Iseäranis oli kena tunne, kui tuli esimest korda ajada selga sõduri poolvanad ja higised riided, mis lahku läksid omast kodusest ülikonnast õige mitmeti. Ruttu harjusin aga ja tundsin ka sõduriiietes end nagu oma koduses ülikonnas. Õppuste hulgas pakkus suuremat uudist Vene 3-liiniline vintpüss. Üldse püss oli minule huvitav sellepärast, et ma temast veel lasknud ei olnud. Riviõppusega sain ka õige ruttu hakkama, sest olin kodus vabatahtlikkude tule- tõrje komando liige, kus tehti ka väikeselt riviõppust.

Ühe kuu teenistuse möödumisel väeosas tuli ühel ootamata tunnil ohvitser ruumi ja küsis: „Kas ei soovi ehk rühmast keegi astuda allohvitseri õpe- pataljoni?“ Keegi ei julenud üles tõusta, sest oli ju enne teiste k/v kaudu seletatud, et seal olevat nii raske ja väljakannatamata, keegi ei jõudvat seal oma aega ära olla. Kuid mina, vaadates oma rühma- vanemat, kes just eelmise kursuse lõpetanud allohvitseride koolis, kui tublit ja elurõõmsat meest, kes oma väikese kasvu peale vaatamata oli tubli rühmavanem ja eeskujuks noortele kõigis asjus, — avaldasin esimesena soovi tulla seda räägitud raskust üle elama, ise teades, et ühtegi paremust ilma raskuseta ei saavutata. Ja ega suuremaid raskusi ikka ette tulla ei saa, kui inimene neid kanda jõuab.

Kõige rohkem huvitab mind k/v teenistuses lahingtegevus, mida olemine ise üle elanud Vabadussõja ajal kodukeldris kuulide ja mürtsude eest varjul olles päevade kaupa ja ka kord oma kodumaale truuoleku eest surmamõistetute nimekirjas olnud, mille vene tiiblad kokku seadsid. Just siin pean tänama eesti meeste osavat lahingtegevust, mis ka minu elu seekord päästis, ja ka ise püüan saavutada endale teadmisi ja osavust, et kord ka ise saada nii julgeks ja tubliks sõjamaheks.

* * *

Toodud kirjeldused näitavad kui mitmekesine ja omapäraselt arenenud on eesti sõduri hingeelu, kui keerulist „mõtletjat masinat“ meie noor enesest kujutab. Nad näitavad ühtlasi kui vastuvõtlik on meie noor välisilma nähtustele.

Et saavutada noortest võimsaid koduma kaits- jaid, tarvis neid igakülgselt tundma õppida ning eriti nende vaimuilmal tarvilises suunas kasvatada.

K.

Veel „meie igapäevastest muredest“.

Minu kirjeldusele selle pika pealkirja all „Sõduris“ 1926 a. Nr. Nr. 12—13 on samas numbris minule vastuse kirjutanud A. T., öeldes et tema minule olevat vastanud erapooletu vaatleja seisukohalt, mispärast A. T. lootvat, et tema toodud pilt on tõetruu, nõnda siis minu kirjeldus puha ebatõde.

Kuigi mina varemalt olen märganud, et A. T. ei ole erapooletu, siiski ei võinud mina uskuda, et minu oponent nõnda roopast välja läheb, nagu tema seda tegi minule vastates. A. T. ei olnud sugugi erapooletu vaatleja, nõnda siis tema maalitud pilt ei ole tõetruu. Ning ei saakski olla, sest rohelise laua tagant ei näe tegeliku elu tõsiasju ja peensusi, ja sellest siis tuleb, et paekihitudel olev läbimärg suur karjamaa sinna laua taha A. T.-le paistab vaid „porilombina“.

Toon mõne pärlid A. T. „erapooletusest“.

1. Minu oponent A. T. leiab, et väeosa ruumid, kus teenin, olevat palju paremad kui teistel. Tulge, A. T., mina näitan Teile neid „paremaid hooneid“, ühtlasi näitan kuidas neid end. Vene barakke on kohendatud, aga siiski nad korralikule inimesele elamiseks ei kõlba.

2. A. T. pahandab, et meie olevat nõnda armetud, et ei suuda oma maja esist puhtaks pühkida ja paari porilompi kinni visata. Jälle kutsun vaatama ka seda, kuidas seal porilombis on tahtud veest lahti saada ning ilu luua — aga loodus on kõik lõhkuud. Ainult suvekuudel on seal kuiv. See „porilomp“ on umbes 3500 rt. sülda suur. Et üle selle porilompi sünnib raskuste vedu ja raudteeropad peavad sisse tulema, siis on vaja seda „lompi“ niveleerida, kividega või asfaldiga sillutada, mis maksab palju raha. Väeosa ning V. V. Korterite Ehituse osakond aastaid vaevavad end selle probleemiga kallal, aga kui raha pole, siis ei saa teha midagi.

3. A. T. toob võrdluseks ühest rügemendist kaks fotot. Lasketiir ja kompanii eluruumid. Ütleb — vaadake A. S.! Mina võiksin A. T.-le anda mitu fotot mõnest meie ilusast elutoast ja hiigla kultuurilistest väärtustest, mida väikene meeskond meil on loonud. Aga siiski, kas kõlbab võrdluseks tuua 6-at rügementi? Ei. A. T. sõnade järele meil iga ohvitseri peale tulevat 4 sõdurit, nõnda oleks siis meil nimekirjas umbes 228 sõdurit. Kas A. T. teab palju sõdureid on aga tegelikult, mida need mehed on sunnitud tegema ja kus nad laiali on? Kas 6-as rügemendis on ka nõnda palju sõdureid? Vaadake A. T. — see pole erapooletus. Samuti ei saa Tondi ümbruskonda võrrelda meie ümbruskonnaga, meeste arvu, isegi tööaega ja majanduslisi võimalusi — meie olukorraga.

4. A. T. omas erapooletuses läheb nõnda kaugele, et ütleb valusaid sõnu väeosale: meil puuduvad kõik kolm elementi — a) kindla eesmärgi ülesseadmise, b) otsus selle märgini minna ja c) raudne püsivus sinna minna! Olevat täielikult puudus tahtejõust! Mina pean siinkohal ütleva et A. T. eksib väga. Meie väeosas on kõige vähem „kroonu“ töö süsteem maksev. Kevadel, suvel ja sügisel ollakse meil päeva tõusust päeva loodeni ametis. Meie ohvitseril ja sõduril on kümned ülesanded — seda nõuab meie olukord, seda ei paranda ükski geenius, selle parandab vaid aeg. Meil ohvitser on õpilane kursustel, käib toimkondades, komisjonides, õpetab noori, jubib üksust — seda suudavad inimesed, kellel on raudne tahtejõud. Meie kõrgemad sõjaväe ülemused on alati kiitvalt rääkinud just sellest ülisuurest tahtejõust, mis ei

tunne raskusi; mitmed väljamaalased on meie leidlikuse ja püsivuse, meie raudse tahtejõu üle küllalt imestunud, aga A. T. on teisel arvamisel. A propos — soovitaksin A. T.-le edaspidi veidi kokkuhoidlikum olla omis julgetes väljendustes, sest sarnased üteldused kultuur-kasvatusele, mida nõnda ülistab A. T. (ka mina ülistan, aga õigel ajal ja õiges kohas), võivad tuua kahju.

Läheme nüüd sisu juurde. Minu kirjelduse mõte oli see, et ennem kui asuda kultuur-kasvatulisele tööle inimese juures, on tarvis inimese elementaar elamisnõuded rahulda. Selgemalt: on tarvis inimene panna seisukorda, kus tema kui külvipind seemne vastu võtab. On vaja luua olukord, kus üldse saab külida. Ega siis talumees ei lähe seemnevakk käes ja loobib aga maha, ükskõik kuhu.

Inimene on ja jääb inimeseks, loodusel on omad seadused, ja neid seadusi ei paiska ümber ka A. T. ülevoolav akadeemiline optimism. Mina kõnelesin kõige valjumalt esimesest tarbest — ehitustest. Kuidas kujutada endale ette kasvatulise tööd (sisulist, mitte ainult „numbri“ läbitegemist selleks, et A. T. sahtlis oleks paberitel andmeid) kui hoonete puudusel inimesi kohal ei ole? Mina arvan, et A. T. üldse ei oma selget arusaamist kasvatulise ala kohta, kui tema selle minu seisukoha vastu vaidleb. Edasi. Mina pole nõudnud ega uõua inglaste losse, mina nõudsin ja nõuan inimesele eluhoonet. Mina tahan, et inimesed oleksid ja elaksid omas väeosas, aga mitte laiali mööda linnaääri. Pole meile kellegile mõttesse tulnud tegevuseta vahtida, aga meie ei suuda oma tahtejõuga teha võimatut.

Kõik N. üksuse ohvitserid ja üleaajateenijad (viimastest mõni üksik välja arvatud) ei ela sugugi väeosas ning iga päev, tihti põlvini lumes ja põiani poris, kõmbivad päevas 8—12 km. selleks, et tulla tööle ja minna koju. Ütelge minule, A. T., kuidas Teie sarnase olukorra juures vabad tunnid kasutate ära kasvatuliseks tööks? Ma saan aru mida Teie mõtlete, aga Teie ei saa aru, et see on võimata. Nõnda siis, minule jääb õigus — et meeskonda kasvatada sõna tõsisest mõttes, on vaja meeskond kokku saada. Mida ma selleks nõudsin? Ehitusi. Ja illustreerides näitasin, missugused need ehitused ei pea olema. A. T. muigab visisevate ahjude üle, aga tulge ja tehke üks sarnane ahi ümber. Väike asi, aga raske teha, kui pole võimalusi seinade vahele ehitatud ahju, et ta ka soendaks, väljaspoole tuua. Ja kas teate, et seaduse järele väeosa ei tohi teha vaheseinu, parandada üht-teist hoone osa, telefoni ümber paigutada jne. ilma vastava osakonna loata? Vaadake, nõnda et lõpuks ei jää väeosal üle muud, kui anda palvekirju, või (nagu ka sünnib) seadusevastaselt teha niivõrd, palju võimaldab enda jõud. Mina omas kirjelduses seadsin esiplaanile hooned: eluruumid, söögitoad, lugemistoad, saalikene näitela vaga j. n. e., ning selle järele panin kasvatulise ala väärtuslikud tagajärjed. Ühtlasi puudutasin mõningat toitmisest ja riietest. Visisevad ahjud, lumi toas ja muud — see oli vaid garnituuriks minu mõtetele.

Ainult sellel moel saame lahti sellest „töölistest mundris“, mis on sigenenud meie väeosas.

Kuid minu oponent A. T. noppis garnituuri välja — ning tassib kõiksugu roppust voodi servale. Taevas küll. Need voodi servad on sama puhtad kui 6 rüg. 4-as kompaniis, mille pildi A. T. lahkelt minule toob, meie seintel on samuti pildid, akendel eesriided — aga kas teate, A. T. —

voodiserval istutakse (elatakse) siiski. Sellepärast et — pange hästi tähele, A. T. — pole muud ruumi. Ning kui juhtub mehi vähe olema, nõnda vähe et karaulist tullakse ja kohe sinna minnakse, siis — noh siis jääb üks tuba vabaks. Siis on meil põli! Seal toas siis süüakse, loetakse, turritakse roobaspuul, kohendatakse riideid ja parandatakse saapaid. Siia tuppä tulevad kõiksugu mehaanikud oma kandepindade ja muu tööga, sest vaadake A. T. — kuurides on külm, näpud kõveras, värvid ei kuiva (töökodasid veel pole), masinad, need aga peavad valmis saama, sest õppus nõuab seda halastamatult. Ja saavad valmis! Otse imeteo läbi! Vaadake A. T. — milline raudne tahtejõud, püsivus eesmärgile jõudmiseks, kindel eesmärk. Ja Teie kinnitate „erapooletult“ vastupidist. Tahaksin A. T. ennast selle N üksuse ülema kohal näha, seal üleval legendikul, raba serval, ümbruskonnas, kus politsei peaaegu igapäev „otsib“, kätputäie meestega — mis jutt siis lahti oleks. Kõiksugu ettepanekud, kavad, plaanid — kõik see on väeosa poolt tehtud, ära antud, aga — puudunud on raha. See väeosa oma abi, mida soovib A. T., — siin ei aita.

Nõnda siis minu seisukoht, milline tugeneb täielikule olukorra tundmisele, mitmeid aastaid kestnud elukogemustele on: ennem inimesed väeosas kokku koguda, nendele ruumid ja muud anda — siis algame kasvatusiga, siis on ka kasvatus kerge, kannab vilja. Kuna aga A. T. teoreetiline vaade, roheline laua tagant — ei ole õige aja ning koha mõttes. Põhimõtteliselt aga pole mina kultuurkasvatuslist ala eitanud. Ning oma kirjelduse tahaksin lõpetada samuti A. T. sõnadega: käed külge! Jätame vaeelused kõrvale. Igatahes mina A. T.-ga selles küsimuses paberil enam ei vaidle.

Parem asume ajal sarvedest kinni. Järgmiselt: paludes A. T., tulge meile, revideerige oma teooriat (uskuge, sellest on Teil kasu) ning ütlasti esialgselt visake meil need „paar porilompi“ õne peal kinni meil olnud jõudude ning summadega. Näidake et olete see õige eesti mees, kes ilusate sõnade kõrval teeb ka ilusaid tegusid. Aga tulge varsti, sest porine aeg on juba alanud. Käed külge!
A. S.

A. S. vastuse puhul.

A. S. artikkel on täidetud jällegi „garnituuridest“, mis püüavad katta kinni asja sisu. Ilusaim neist: ... „seal üleval legendikul, raba serval... kus politsei peaaegu iga päev „otsib“... kätputäie meestega“... j. n. e.

Lugupeetud A. S., ärge kõnelege meile ometi hirmu- ja õudusejutte, ärge maalige tonte, kus neid tõesti olemas ei ole! Teie asute pealinna külje all — ja korraga sarnase õudusega kõnelete alla asukohast. Mis peaksite kirjutama siis, kui Teid asetatakse elama — kas või Petserisse? Siis langeks küll taevast ja maa kokku Teie pea kohal. Ometi sealgi asuvad inimesed — meie kaitsevæelased, teevad tööd heade tagajärgedega ja on rõõmsad pealegi. Alles hiljuti oli mul juhus selles veenduda.

Teie ristite minu vastuväiteid mitmesuguste nimedega — „erapoolikus“, „roheline laud“, „numbri täitmine“, „akadeemiline optimism“ j. n. e. j. n. e. Milleks needki „garnituurid“.

See „soo serv“ ei ole ju mägede taga, olen seal isiklikultki palju kordi viibinud — tundide kaupa — sügisel ja talvel. Sinnakutsumistega nüüd pateetilisi numbraid lüüa on minu arvates jällegi ainult „garnituur“ jälgede segamiseks.

Ja neid õuduse jutte ja jälgede segamisi on vaja, et õigustada õnnetut, koguni vildakale alusele rajatud põhimõttelist väidet, mis Teie üles seadsite oma esimeses artiklis, nimelt:

„Andke meile ehitusi! Neid oleme aastaid oodanud. Siis ehk hakkame loengutest rääkima“, plus siia juure veel igasugu „garnituurid“, milledest „Sõduri“ toimetust oli sunnitud osa koguni maha kärpima.

Teie loete ennast suureks olude tundjaks j. n. e., kuid kõigele sellele vaatamata pean ma veel kord väitma, et sarnasel kujul väljendatud põhimõtte ülesseadmine ei vasta koguni meie praegusele olukorrale ei kaitsevæe ega ka teistes kasvatusorganisatsioonides. Alles hiljuti lõppes meie II üleriikline kehalise kasvatus kongress. Esitatud referaatides ja läbirääkimistel käis punase joonena läbi kurtmine üle riigi: meil

puuduvad võimalused — vastavad otstarbekohased ruumid kehalise kasvatus teostamiseks. Teie põhimõtte järele talitades oleks pidanud nüüd saadikud ühiselt järeldama: maha kehaline kasvatus, andke meile ehitusi, alles siis j. n. e. — Nõuab ju kehalise kasvatus teostamine veel paremaid ruume, kui vaimline.

Kuid nad seda siiski ei teinud, vaid talitasid koguni vastupidiselt — suurendati kehalise kasvatus tundide arvu, minnes välja selle ala üldriiklisest tähtsusest.

Muidugi sealjuures esineti ka sooviavaldustega ruumide soetamiseks. Kellel peaks küll selle vastu midagi olema?! Vaadake, nii mõtleivad meie kasvatajad kaitsevæes ja seltskonnas. Ristige neid missuguste nimedega tahate — nad seisavad tegelikule, meil praegu maksvale olukorrale ikkagi lähemal, kui teie oma õudusejuttudega mingisugusest „soo servast“.

Kui meil on raskusi meie noorsoo kasvatus-töös, ja tegelikult neid on tõesti palju olemas, siis teiselt poolt meil peab olema kodanlist julgust ütelda, milles seisab nende raskuste ja puuduste valusaim külge. A. S. oma mõlemas artiklis näeb selle raskuspunkti olevat nihutatud „ajale ja kohale“, nagu ta ise ütleb. Ma aga ütlesin: aeg on üliküps, et seda tööd teha heade tagajärgedega, koht on küllalt sünnis, et seeme langeks ja kosuks jõudsasti, ainult — inimesi on vaja, rohkem oskustega ja hea asjatundliku tahtmisega varustatud inimesi-kasvatajaid vajame! See on minu sügav veendumus.

Ja sellele tõekspidamisele jõudsin mitte „roheline laua taga“ „akadeemilise optimismiga“ mõtteid mõlgutades, vaid pikemat aega koos töötades meie kaitsevæe esitajatega kõigist garnisonidest.

A. S. väeosa ei moodusta selles üldises reeglis mingisugust erandit.

Kas meelega või kogemata lugupeetud autor aga selle külje küsimusest mõlemas artiklis jätab lausa puudutamata. Ärgu süüdistatagu kedagi, kui eemalolijad sellest teevad vastavaid järeldusi.

A. T.

Meie gaasikaitsest.

Kui rahu- nii ka sõjaajal kutsuvad kaitseväge nõuded ellu vastavad asutused, mis igapäev rahuldavad omal erialal kaitseväge vajadusi. Üks sarnastest nõuetest kutsus meie kaitseväes ellu asutuse, mille ülesandeks on gaasiasjanduse edendamine sõjaväes ja abinõude leidmine gaasi vastu võitlemiseks. Ei kahtle, et selles asutuses palju tööd tehakse, võib olla isegi produktiivset, kuid kahjuks väeosadesse (vähemalt sinna, kus teenin) pole töö tulemusel veel tarvilikul määral jõudnud, kuigi arvestades selle asutuse tegevuse kestvusega peaks väeosades olema juba mõnedki nõuded rahuldatud. Jättes kõrvale küsimuse, kui võrd meie kaitseväge on ette valmistatud gaasidega kui relvaga ümberkäimiseks, peab tähendama, et gaaside vastu võitlemise alal jääb meil palju soovida, kuna see ometi on üks tähtsamaid alasid tulevikusõjas. Kui juba praeguse aja sõda igat kodanikku sunnib gaasi kaitseabinõudega tutvuma, peaks seda ala eriti hästi tundma sõjaväelased. Arvan, et gaasi kaitseabinõude olemasolu ei kindlusta veel sõjaväge võitlusväljal gaasi hädahoju vastu, vaid tarvis on osata neid abinõusid tarvitada. Selleks aga peab õppuste abil omandama vilumusi ja kogemusi.

Nagu teada, võimaldavad gaaside vastu võitlemise abinõud sõjaväelasel end isiklikult ja kollektiivselt kaitsta. Isiklikuks kaitseks peavad olema maskid, riided jne. Pole ju enam saladus, et tulevikusõjas tulevad tarvitusele väga mitmesugused gaasid, mis nõuavad ka mitmesuguseid isiklikke kaitseabinõusid. Nagu tähendasin, ei garanteeri abinõude käepärast olek veel kedagi mürgituse eest, vaid kaitset peab oskama tarvitada vastavalt gaasi omadustele. Vaevalt aga suudab seda vilumatu sõdur. Igas väeosas peaks olema tarvilik arv instruktoreid, kes gaasiasjandust põhjalikult tuneks ja õpetaks väeosa liikmeid sellel alal.

Vähemat asjatundmist ja vilumust ei nõua ka kollektiivne kaitse, nagu eriliste varjete loomine, maastiku tervendamine jne. Kõik need gaasi vastu võitlemise abinõud on küllalt keerulised ja nende tarvitamine, vastavalt gaasi omadustele, pole lihtne asi, mida

sõdur suudab kahe-kolme päevaga ära õppida, vaid teda tuleks õpetada selleks pikemat aega. Mõistagi peavad õpetama ohvitserid kui sõduri alalised õpetajad. Kuid siin tekib küsimus, kui võrd on nad selleks ise ette valmistatud. Õiglasema vastuse sellele võivad anda ohvitserid ise ja ka asutus, kelle hoolde on usaldatud gaasiasjanduse korraldamine. Isiklikult arvan, et meil puudub nõuetav arv vilunud gaasiasjanduse instruktoreid. Tuleks kiire korras asuda nende ettevalmistusele. Need instruktorigid peaksid põhjalikult tundma gaasiasjandust, eriti kaitset. Ilmudes nõuetavate teadmistega kursustelt oma väeosasse oleksid nad seal õpetajateks ja gaasikaitse korraldajateks. Ühtlasi peaks välja antama juhtnõuõrid gaasikaitse alal, millele järele tuleks tegeleda.

Arvatavasti ei nõua ülaltähendatud sammude astumine ülepääsemata kulusid, küll aga nõuab gaasiasjanduse asutuselt suuremat energiat ja tõsisemat asjasse süvenemist.

Minu eesmärgiks pole siin näpunäiteid anda, kuidas meil gaaside probleemi ajakohaselt lahendada. Seda peab tegema asutus, kes selleks ellu kutsutud. Tahtsin ainult tähelepanu juhtida sellele, et aeg on juba kabineti ja laboratooriumide tööde tulemusi edasi anda väeosadesse, eriti gaaside vastu võitlemise alal. Väeosad ise suudavad vaevalt sellel alal ilma nõuetava arvu vilunud jõududeta midagi suuremat ära teha. Igatahes tuleks see küsimus tõsiselt päevakorrale võtta ja nii või teisiti vastavate katsete abil otstarbekohaselt lahendada. Sellejuures tuleks silmas pidada mõju, mis avaldab meie maastik gaasisõjale.

Lõpuks ärge võetagu ülalkirjutatud ridu süüdistusena ega etteheitekena kellegile, vaid olgu nad selle puuduse väljenduseks, mida tunnevad riviosad. Ka ei taha ma suun tontni maalida, nagu puuduks meie väeosadel täiesti gaaside vastu võitlemise võimalused ja abinõud. Arvan siiski, et ma palju ei eksi, kui ütlen, et gaasiasjanduse (eriti kaitse) üldse väeosades jätab palju soovida.

J. L.

E. R. artiklist „Vahendeid vahtkondade kaitseks“.

Tuleb tervitada nimetatud E. K. artiklit. Tegelik elu näitab, et on aeg loobuda iganenud ja otstarbetuist Vene šabloonest, mis meil aga kahjuks tarvitusel ka vahiteenistuse alal. Väga tabavalt ja kogemusrikkalt võrdleb E. K. vintpüssi ja automaatpüstoli otstarbekohasust. Usun, et nimetatud autori artikkel sisaldab ümberlükkamata tõde, mis kasvanud kogemustest. Vahtkonnas peaksid tingimata allohvitserid püstoliga varustatud olema. Näide:

1. detsembril 1924 a. oli Toompea lossi vahtkonna ülemaks ülejateeni aliohvitser X. Tolleaegne vahtkonna ruum koosnes kahest toast: meeskonna ruumist ja vahtkonna ülema toast. Ukсед olid lukustamata. Kõik püssid seisid vahtkonna ruumis piramiidis. Püstolitega varustatud kommandistid tormasid meeskonna ruumi — püssipiramiidi juure. Üks sõduritest, kes piramiidist püssi tahtis haarata, langes vaenlase püstoli kuuli ohvriks. Nii oligi terve vahtkond relvadeta, ka vahtkonna ülem, kelle püss oli samas piramiidis. Vahtkonna ülem, kes ei kaotanud külma verd, võttis tarvitusele juhusliku relvana tabureti, millega katsus kallale-

tungijaid tagasi tõrjuda. Samal ajal sai aga kommunistide poolt niivõrd rängalt haavata, et kaotas meele-märguse. Seega oli vahtkond kallaletungijate poolt vallutatud.

Siin andis ennast valusalt tunda Vene garnisoni määrustiku iganenud ja taktivaene §.

Paljude väeosade omal algatusel on ülejateeni aliohvitseri varustatud vintpüssi asemel automaatpüstoliga. Mõnes väeosas seda ei lubata.

Erand on tehtud vaid Toompea lossis, kus vahtkonna aliohvitser püstoliga varustatud. See on tingitud ainult lossi komandandi energilisest nõudmisest.

E. K. juhib tähelepanu ka vahtkonna akende ja uste sulgumisele õõseks. Kindlasti kasutasid vallutajad Toompea lossis akent olukorraga tutvunemiseks, lahtist ust — takistamata kallaletungiks. Vastava § puudusel Vene garnisoni määrustikus ei nõua keegi õõajaks akende katmist ja uste sulgumist.

Usun, et vastavad ülemad kiiremas korras korralduse teevad näidatud puuduste kõrvaldamiseks.

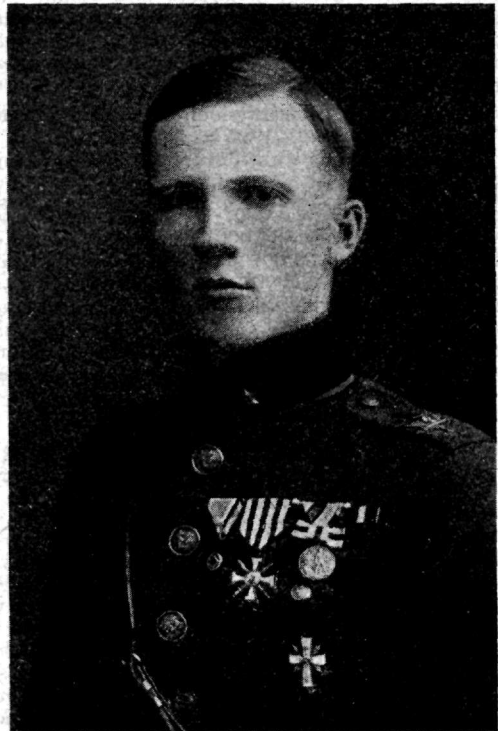
Peame silmas pidama asja nõudeid, et kasu tuua riigikaitsele.

V. G.

Vabaduse Risti kavalerid.

Kapten Arthur Tenno.
Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Noorem-leitnant Arnold Preeks.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Arthur Tenno sündis 22. juulil 1894 a. Tartu maakonnas, Kastre-Võnnu vallas kaupmehe pojana. Üldhariduse saanud Tartu realkoolis, mille lõpetas 1915 a. Sama aasta sügisel astus vabatahtlikuna teenima 1-se suurtükiväe tagavara divisjoni. Sõjaväelise hariduse sai Peterburis, Pauli sõjakoolis, kus ohvitseriks ülendati 1. mail 1916 a.

Vene sõjaväes sõjaliinil osa võtnud 10. veebr. 1917 a. 137. üksikus suurtükiväe divisjonis ja 22. Mortiiride divisjonis kuni ilmasõja lõpuni. Peale selle lõpetas 1-se armee juures asuva aeroplanide vastu võitlemise kursused.

1918 a. 4. jaanuaril astus Eesti rahvuslikku sõjaväkke alam-leitnandi auastmes, Tartu tagavara pataljoni. 1-se Eesti suurtükiväe brigaadi formeerimisel astus sellesse, kus osa võttis Tartus sama brigaadi 5. patarei formeerimisest. Vabadussõja algul määrati 1-se suurtükiväe polgu 4 patarei vanemaks ohvitseriks, missuguse patareiga osa võttis kõikidest lahingutest Petseri, Pihkva ja Ostrovi all.

1919 a. novembril määrati väljapatarei nr. 7 ülemaks. Vabadussõja lõpul likvideeriti patarei ja T. määrati väljapatarei nr. 8 ülemaks 15. juulil 1920 a. Hiljem, 1924 a. nimetati patarei ümber 4. suurtükiväe grupi 7. patareiks, kus kapten Tenno teenib praegu patarei ülemana.

Kapteniks ülendati 24. veebr. 1924 a. Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse ja teenete eest on annetatud Vab. Val. poolt I liigi 3. järgu Vabaduse Rist ja norinaal talu.

Arnold Preeks sündis 24. mail 1900 a. Krimmis. Eestisse asunud 1902 a. Üldhariduse saanud Tartu kõrgemas algkoolis, õppides peale tähendatud kooli lõpetamist veel Tallinna õhtu-keskkoolis.

19. detsembril 1918 a. astus vabatahtlikult Tartu kooliõpilaste pataljoni, kus kõigist lahingutest kuni veebruarikuuni 1919 a. osa võttis. Aprillikuul 1919 a. läks üle omal soovil l. r. soomusrong nr. 3-dale, kus olles kuni sama aasta septembrini, paljudest lahingutest osa võttis. 25. aprillil 1919 a. sai haavata võitluses Stakelni all ja 21. juunil teistkordselt Lode jaama juures.

17. novembril 1919 a. astus Vabariigi Sõjakooli, mille rahuaegse kursuse lõpetas lipnikuna 6. aug. 1921 a. ja teenistusse määrati Soomusrongide brigaadi. Ülendati noorem-leitnandiks 24. veebr. 1924 a., vanusega 1. maist 1920 a. Brigaadi ümbermoodustamisel rügementideks määrati noor-leitn. Preeks 2-se soomusrongide rügementi, kus teenib ka praegu.

Lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest on n.-lt. Preeks'ile annetatud Vabariigi Valitsuse poolt 2. liigi III järgu Vabaduse Rist ja Läti Vabariigi Valitsuse poolt Karutapjate ordu aumärk.

Ilmasõja kestel saanud Anna IV järgu ordeni pealkirjaga „vahvuse eest“ ja Stanislause III järgu ordeni mõõkadega.

Juhtide reservi täiendamisest.

Rahuaegse sõjaväe sõjaaegsete koosseisude peale ülemineku aluseks on küllaldane ja hästi ettevalmistatud juhtide tagavara. Selle tagavara muretsemine ja vastav ettevalmistus on sõjaväe kõrgema juhatuse erilist tähelepanu vääriv ülesanne.

Selle küsimuse illustratsiooniks leiame andmeid „Война и Революция“ 1925 a. 3. raamatust ja nimelt sõjavägede ning juhtide arvu kohta ilmasõjas:

Enne ilmasõda oli lipu all: Venemaal 1.423.000 inimest, Saksamaal 650.000, Prantsusmaal 550.000 (ühes asumaa vägedega 884.000). Venemaal oli kaadriohvitseride vähe üle 30.000 (ühes tagavara (reserv) ohvitseridega umbes 65.000), Prantsusmaal oli kaadri ja tagavara ohvitseride kokku 75.000 (neist 32.864 kaadri ohvitseri); Saksamaal oli kokku 112.000. Saksamaa ohvitseride suur arv võimaldas temal kohe sõja algusel tegevusse saata hulga uuesti vormeeritud väeosasid ning seega saavutada edu.

Vene sõjaväe oli ohvitseride alal:

1. okt. 1914	38.156 inimest
15. sept. 1915	58.011 „
1. nov. 1916	115.201 „
1. mail 1917	136.600 „

Kui toodud arvudele lisada juurde langenud, vigastatud, surnud... 54.323 ohv., vangi langenud 16.975, haavatud, põrutatud ja seljatagustes asutustes teenivad umbes 60.000 ohvitseri, siis saame 300.000 ohvitseri, kes läbi käisid Vene sõjaväe reailmasõja kestvusel (10 korda rohkem kui kaader). Prantsuse sõjaväes oli ohvitseride (mereväeta) 26. dets. 1918 a. 193.000 inimest; kaotusi oli sõja kestel 36.539 ohvitseri. Sellest näeme, et Prantsusmaal kasvas ohvitseride arv võrreldes kaadri-

6 kordseks ja et kaotusi oli 4000 rohkem, kui kaader. Toodud arvud näitavad, et on tarvis koguda ohvitseridest tagavarasid, eriti on tarvis suur tagavara noortest juhtidest. Seda tõendavad järgmised andmed Vene sõjaväe kohta 31. dets. 1917 a.: Kaotusi oli protsentuaalselt ohvitseride üldiste kaotuste arvust: kindrale 0,3% (kokku 218 inim.); vanemaid ohvitseri 4,6% (3.368 inim.); ohvitseri kunil ipniku aukraadini 41,6% (30.330); lipnikke 51,2% (37.392); arste ja ametnikke 23% (1.687). Väeliikide järele oli kaotusi ohvitserides: jalaväes 86,0%; suurtükiväes 4,2%; ratsaväes 3,3%; inseneriväes 0,6%; kasakaväes 3,3%; piirivalves 2,2%; teisi 0,4%.

Edasi tuleks märkida, et jalaväe ohvitseride kaotuse % olisõja algusel suurem ja sõja lõppuole vähenes, kuna suurtüki- ja inseneriväe ohvitseride kaotused suurenesid posticonsõja ajal. Sellest kõigest tuleb teha vastavad järeldused ohvitseride tagavara suurendamise alal.

Selle tähtsa küsimuse lahendamiseks käesoleval ajal on S.S.S.R. organiseeritud a) noorsoo sõjaline ettevalmistus enne teenistust, b) õppiva noorsoo sõjaväeteenistuse eriorganisatsioon. Sellesamas mõttes on Prantsusmaal dekreediga 21. dets. 1923. maksma pandud 21 kõrgema õpeasutuse üliõpilaste sunduslik sõjaline ettevalmistus ja pea kõikides õpeasutustes on maksmas mittesunduslik sõjaline ettevalmistus. Selle n.n. „kõrgema sõjalise ettevalmistuse“ 18. mai 1923 a. õpeakvade järele (Instruction sur l'organisation et le fonctionnement de la préparation militaire supérieure) peamiseks ja ainsaks eesmärgiks on juhtkonna tagavarade kogumine. Et see ettevalmistus annab eesõigusi üldises sõjaväe teenistuses, siis leiab ta noorsoo suurt poolehoidu.

E. V.

Raamat-teated.

Juhend õhumärke tulistavate kuulipildujate sihtimisabinõude tarvitamiseks — „H. Dv. nr. 462. Anleitung zum Gebrauch der Fliegervisiereinrichtung für M. G. vom Dezember 1925.“ Berlin 1926. Verlag von E. S. Mittler u. Sohn. 47 lehekülge 30 pildiga teksti lõpus ja kolme lisaga (joonestused). Hind 1,40 kuldmarka.

22. detsembril 1925. kinnitati Saksa sõjaväes uus õhumärkide tulistamise juhend. See juhend on väga huvitav, kuna temas täpselt on toodud materjaalosa kirjelduse kõrval ka need meetodid, kuidas sakslased peavad õhumärkide tulistamise õppeharjutusi. 47-leheküljeline juhend jaguneb 6 peatükki.

Üldisuste all (1. peat.) tuuakse ette lendavate märkide tulistamise iseäraldused. Edasi kirjeldatakse (2. peat.) sihtimisabinõusid, mis koosnevad lennuki visiidist (Fliegervisier) ja ringkirbust (Kreiskorn). Nende sihtimisabinõudega tegutsesid sakslased juba ilmasõjas.

3. peatükis käsitatakse sihtimisabinõude kasutamise viise ja tuuakse ette laskereeglid. Siin selgub, et saksa R. Kp. sihtimisabinõud lennukite pihta laskmiseks on ehitatud välja minnes 800 mtr. kaugusest lennukini ja 300 klm. lennuki tunnikirgusest (§ 11). Siiski aga on lootusi lennukit tabada ka kaugustel alla 800 mtr. ja kuni 1000 meetrini, kuna siis lennuk läbi lendab 100% tabamisvõõ ühest osast (§ 12). Vähemate kui 300 klm. lennukiirusega märgid satuvad lennates laskesuunale ristloodis kuulivihku hiljem, valingu lõppuole, kuna 300 klm. tunni-

kiirusega lennukid kohe laskmise algul peavad kuulivihku sattuma (§ 13).

Põigiti laskesuunale liikuvat lennukit tulistatakse ühest kp. seisust seni kui tema nina välimisest ringkirbu ringist sisemiseni on jõudnud. Kui aga mõni lennuk otse kuulipilduja suunas lendab, siis võetakse ta ringkirbu keskmise risti peale. Samuti tulistatakse ka kuulipilduja laskesuunas otse äralendavaid lennukeid. Õhukaitse Kp. aluste tüübid. Neid on sakslastel maa-vaes 5 ja merevaes laevadel üks liik.

Tähtsam peatükk on viies, kus selgitatakse välja õpetamise viise. § 15-st on näha, et lennukite tulistamise harjutusi on kohustatud läbi tegema kõik sõdurid, kes kuuluvad kergete ja rasketele kuulipildujate meeskondadesse. Vastavate õppeabinõude najal selgitatakse sõduritele kõige pealt lennukite ehituse, kiiruse, tunnusemärkide jne. üksikasju ning tutvustatakse neid tarviliku laskemoona omadustega. Sellele järgnevad sihtimise õpetamine, kuulipildujaga ümberkäimise harjutused mitmesuguste tõstenurkade juures ja laskmine paupadrunitega. Tegelikul tulistamisel avatakse tuli 1200 mtr kauguselt, sest et siis satub lähenev lennuk umbes 1000 mtr kaugusel kuulirahe alla.

Lennukite mudelid ehitatakse kas kasutades mürsu kaunu (väike mudel), millele plekist kandepinnad külge kinnitatakse, või tehakse puust (suurem) mudel. Mudeli kerel on keskel auk, millest läbi pistatakse terastraat. Peale nende mudelite peetakse sihtimisharjutusi lennuki mudeli liikuva varju pihta. Seljuhtumisel on 5 cm pikune mudel, mis pimedas toas tagant valgustatult ekraanile varju heidab, püsttraa-

diga kinnitatud horisontaalselt pöörleva ratta külge. Ka peetakse sihtimisharjutusi liikuva lohe pihta. Sälles osas puudub vast lennuki poolt veetavate kottmärkide (manche) tulistamine, kuid teatavasti on sarnane tegevus sakslastele teoreetiliselt võimata, — puudub ju neil lennuvägi.

Kolmel tabelil toob juhend üksikasjalikke andmeid mudelite suhtelise suuruse, sihtimise kauguse ja liikumiskiiruse vahetõrgete kohta. Mudelihoidja ja liikumist teostava aluse ehitus on juhendi täpsetest joonestest selge.

Sihtimisharjutustel soovatakse kasutada kõiki võimalusi võtta kirbule juhuslikult mööduvaid reisijateveo lennukeid (§ 36). Tuleb arvata, et sakslased tegelevad selleks eriti mõnda oma reisijateveo lennukit sõjaväe laskeväljade kohal lasevad „juhuslikult“ õhus tiirelda.

Õppelaskmisi teostatakse märklaua pihta, mille serva külge on kinnitatud latt, mida mööda liigub lennukit asendav nool. Liikuvat noolt jälgib sihtur oma kuulipildujaga ja annab 8 paugulise valingu siis, kui nool erilise tuleavamise märgini on jõudnud. Märklaua tagumisel küljel on ära tähendatud ring, mida peaksid kuulid läbistama.

Lahinglaskmisi peetakse kas lohe või erilise märklaua pihta, mille ees liigub lennuki mudel. Viimasel juhul lastakse 25 mtr kauguselt.

Lõpuks 6. peatükis tuuakse ette laskemööna sordid, mis lennukite tulistamiseks kõlblikud.

Juhendi lisaks on antud täpsed märklaudade ja nende aluste joonistused, mille järele väeosad võivad omale tarvilikud õpeabinõud valmistada.

Juhend on trükitud heal paberil, nii et kõik 30 pilti eriti hästi on õnnestanud. Piltide kohta olgu veel tähendatud, et nende paigutamine juhendisse tuntuvalt on vähendanud teksti (kirjelduste) osa ja ühtlasi on kergendanud asja ettekujutamist. Selal on käesolev juhend oeskujuks nendele, kes peaksid vastavaid eeskirju meil välja töötama.

Meie kindralstaabi raamatukogus on kõne all olev juhend inventeeritud Nr. 6652 all. A. N.

H. Dv. 73.

Schiessvorschrift für das schwere Maschinengewehr.

Berlin 1925.

Äsja ilmunud saks ametlik laske-eeskiri raskekuulipildujale (1925 a. 8.X) asendab 1922 a. ilmunud ajutise laske-eeskirja.

Raskekuulipilduja, kui jalaväetule mõjuvama relv, on praeguse aja lahingutes võrratu tähtsusega. Kõikide suurriikide ametlikud eeskirjad jalaväele toonitavad hästi organiseeritud ja juhitud raskekuulip. tuletõkke läbipääsmatust vastandina kahurväe tuletõkkele, mis ka oma kõige suuremas tiheduses jääb ikkagi läbipääsetavaks.

Raskekuulip. lahingtähtsusest on ka tingitud see alaline laskemeetodite ja viiside arendamise püüd, et saavutada maksimaalseid tagajärgi laske alal. Kuid ei tohi kunagi unustada, et milline ka ei oleks raskekuulipilduja tähtsus praeguse aja lahingus, peatähtsuse omab ikkagi hästi väljaõpetatud meeskond ja juhid, ilma milleta kunagi raskekuulip. omadused vääriliselt mõjule ei pease. Ilma meeskonna põhjaliku väljaõpetamiseta ja korraliku juhtimiseta muutub ka kõige parem relv lahingus väärriks.

Saksa raskekuulipildujate laske-eeskirjas on toodud peale üldise lasketeooria ja tulejuhtimise ka vaatlusõpetus ning laskmine kaardite ja plaanide järele. Eeskirjas on käsitamist leidnud kõik lasketehnikasse puutuvad alad; vastavad joonistused kergendavad märksa eeskirja kasutamist.

Meil, kaitseväes, tuleks erilist rõhku pöörata oma raskekuulipilduja meeskondade väljaõppele, sest meie oludes omab raskekuulipilduja veel suurema tähtsuse lahingus, kuna kahurväe vähesusel osa tema ülesannetest r.-kuulipildujate peale kandub. Tuletõkke loomine kõigis lahingolukordades jääb meil peaaegu täiesti raskekuulipildujate ülesandeks, samuti sageli ka keeld- ja segavtule andmine vastase lähenemisteedele ja koonduskohtadele.

Kuni oma raskekuulip. laske-eeskirja ilmumiseni tuleb käesolevat saksa laske-eeskirja kõigiti soovitada kõigile meie rivijuhtidele ja mitte ainult neile, kes otseskohe tegemist teevad r.-kuulipilduja meeskondade väljaõpetamisega, sest iga juht (alates rühmaülema) peab teadlik olema r.-kuulip. laskeomadustest ja või metes, et vastavalt sellele neid õieti ka taktikaliselt kasutada lahingus.

Anleitung zum Ausbildung im Schiessen mit s. M. G.

Major Ritter v. Schobert und Rittmeister Veith.

Berlin 1926. E. S. Mittler & Sohn väljaanne. 235 lhk.

Ülalnimetatud 1925 a. raskekuulipilduja ametliku eeskirja põhjal kokku seatud töö on põhjapaneva tähtsusega r.-kuulipilduja meeskonna väljaõppe alal. Raamatu kokkuseadmisel on välja mindud ja vääramatuks kinni peetud põhimõtted: väljaõppe on rajatud ainult siis õigele alusele, kui väeosa kõik seda täita suudab, mis nõuetav lahingus.

Raamatus leiavad üksikasjalist käsitamist, kusjuures eeskätt silmas peetud tegeliku elu nõudeid, tuleliigid, tulejaotus, tule juhtimine, tule distsipliin ning ühenduses nendega laskeasukohad.

Enne lahinglaskmise, kui tähtsama osa käsitamist on lühidalt läbi võetud ka õppelaskmise läbiviimine väeosades ühes vastavate ülesannetega. Eripeatükina esineb ka laskmine üle oma vägede peade ja läbi vahede, mida tuleb püüda teostada kõigis olukordades, kui seda vähegi võimaldavad maastik ja kaugused.

Raamatu sisu aitavad selgitada hulgalised joonistused tekstis ja 16 lisa raamatu lõpul, millel on toodud mitmesugused tabelid, liivakastide ehitamine õppetstarbeks, lennuväevastane tulistamine ja muud praktilise tähtsusega küsimused.

Küsimuse tähtsuse ja tema praktilise käsitamise viisi pärast tuleb käesolevat raamatut kõigiti soovitada meie rivijuhtidele, eeskätt nendele, kellel tegemist r.-kuulipildujate osade väljaõppega (r.-kuulip. kompanii ülemad ja pataljoni ülemad).

Grundriss der Taktik.

Auf Grund der Erfahrungen des Weltkrieges.

Berlin 1925. R. Eisenschmidt'i väljaanne.

Nimeta autorilt välja antud käsiraamat sisaldab 179 lhk. eneses lühida, kokkuvõtliku loetelu neist taktika põhialustest, mis üldiselt aset on leidnud ilmasõjast osavõtnud suurriikide ametlikes määrustikes ja eeskirjes.

Sissejuhatuses on toodud üldmõiste sõjast, mobilisatsioonist, vägede hargnemisest ja operatsiooniplaanist. Edasi samuti lühidalt ja isegi liigi lühidalt jalaväe relvade ja teiste relvliikide põhiomadused, sõjalise olukorra hinnang, teated ja käsud, side ja luure. Järgnevad peatükid, alates puhkuse asetusega ja rännakuga, sisaldavad eneses väljavõtteid saksa ühendatud väeliikide juhtimise ja lahingu eeskirja (F. u. G.) mõle-

Kaitseväe kehalise kasvatuskursustelt.

Täägivõitlus (individuaaltund).

mist osast õige väheste lisandustega, vast ainult üksik- asjalikumate pealkirjade all. Käsiraamatu tekstis toodud liig üldised skeemid (arvult 18) ei suuda ka sugugi elustada, näitlikumaks ja piltlikumaks teha sisu.

Lisana on toodud lühikene ülevaade taktika arengust alates „vanast hallist ajast“ kuni ilmasõjani ja üksikute operatiivkäskude kavad.

Üldiselt ei suuda käsiraamat midagi praktilist pakkuda neile, kes enam või vähem tuttavad suurriikide sõjanduse ametlikkude eeskirjadega. Kokkuseadja ei ole suutnud ainet (taktikat tema tervikus) käsitada küllalt praktiliselt, mitte arvestades rivijuhtide tegeliku vajadustega.

Kaitseväe elu.

Kultuur-selgitustöö 1. jalaväe rügemendis.

O. Sepp.

Peale kultuur-selgitustöö kursuste lõppu asusid kursused lõpetanud ohvitserid kohapeal tööle. Rügemendi ülemale esitatud kava kiideti heaks ja kultuur-selgitustöö juhtidele tehti ülesandeks eeskätt seni tarvitusel olnud noorte ja reameeste õppekavad, mis ainete valiku ja metoodiliste käsitusviisi mõttes puudulikud ja konarised, vastavalt ümber töötada ja täiendada. Töö rutuliseks läbi viimiseks vabastati kultuur-selgitustöö kursused lõpetanud ohvitserid üheks nädalaks kõigist kohuste täitmistest.

Õppekavadesse võeti liigitatult sisult järgmised ained: 1) riiklik-ühiskondlikud küsimused, 2) kodumaatundmine ühes rahvamajandusega, 3) populaar-rahvuslase ilmega katkendid meie ajaloost, 4) meie poliitiline ajalugu; peale selle veel puht kasvatuslase ilmega tunnid ja küsimused.

1. Riiklik-ühiskondlikes küsimustes on teemid valitud nõnda, et nad haaraksid kõik peamised küsimused. Üksikud küsimused on nõnda kvalifitseeritud ja järjestatud, et a) anda õpilastele sel-

geid ja tõetruid ettekujutusi ühiskonna tekkimisest ja selle vajadusest igale kodanikule, b) selgitada kodaniku ja riigi vastastikkuseid suhteid, kaitseväge tähtsust jne. Kõigi niisuguste küsimuste käsitlemisel on käidud juhtmõtte järele: äratada kodanikus kollektiivi või ühiskonna instinkti ja sotsiaalset solidariteeti. Meie riikliku korralduse ja ühiskondlike küsimuste — eriti meie põhiseaduse selgitamisel — on asutud vaatekohale — anda kaitsevälasele selgeid ja kaineid vaateid ja arusaamisi meie rahvus-riiklikust miljööst, äratada usku meie iseseisvusse, süvendada ja õhutada riiklikku kohusetruudust.

2. Maadeteadust ei saa käsitada kui teadust. — Meie sõdurkonna kontingent on omas suures enamusel saanud algkoolis elementaarsed teadmised geograafiast. Lühikese teenistuseaja tõttu ei ole kaitseväes võimalik puht maadeteadust käsitada hakata, pealegi oleks see kuiv ja värvitu. Kaitseväs peab maadeteadust käsitatama koos majanduslike probleemidega, poliitiliste, strateegiliste ja muude populaar ilmega küsimustega läbi põimitult, missugused tunnid on huvitavad ja värvirikad. Niisama on ajaloo käsitamisel asutud samale platvormile — mitte anda teoreetilist bagaasi, vaid anda

pilte, kirjeldusi meie esivanemate raskest olukorrast suurte sündmuste keerus, teha olemasolevate ajalooliste andmete põhjal järeldusi. On valitud niisugused sündmused, mis illustreerivad meie esivanemate visadust, kangelasmeelt, meeleheitlikke võistlusi olemasolu eest jne.

3. Meie poliitilisest ajaloost on võetud ärkamisaaeg, 1905 ja 1917 a. sündmused — enamlus, Saksa okupatsioon, Vabadussõda ja lõpuks meie poliitiline seisukord ja suhtumine naabritega. Üldse poliitiliste küsimuste lahendamisele on antud siht selgitada meie hädaohtlikku seisukorda, välja tuues neid aluseid, millele on rajatud meie iseseisvus.

On selge, et puudulikult valgustatud olukord loob soodsa pinna igasugusteks valetekkujutusteks ja tõelude teisiti tõlgitsemiseks, mis omakorda halvab meie kodaniku-sõduri riiklist ja rahvuslist iseteadvust ja paraliseerib meie kaitseväge võitlustahet.

Ülesloetud põhimõtted on rügemendis omaks võetud ja tulevikus võetakse neil alustel läbi ka tegelikud õppetunnid. Et kergendada rivi ohvitseri tööd, antakse ülaltoodud küsimused üksikute teemidena ohvitseridele läbitöötamiseks, pärast vaadatakse läbi, parandatakse, täiendatakse ja antakse parandatult igale kompaniiülemale käsitamiseks kätte.

Niisugused iseseisvad tööd arendavad ohvitseri avaldama omi mõtteid kirjas, toovad värskust ja helevust halli igapäevasusse.

Ka allohvitseridele on kokku seatud oma erikava, mis haarab kõik elulised ja praktilised, kasvatuslikud küsimused allohvitseri kõigilt tegevusaladelt.

Ohvitseride kasvatus-pädagoogiliste oskuste arendamiseks ja meetodiliste juhtnööride andmiseks on diviisi ülema korraldusel määratud terve rida teoreetilisi loenguid ja näitlikke proovitud sõduritele kultuur-selgitustöö kursused lõpetanud ohvitseride poolt. Praktilistel tundidel tarvitatud õppemeetodid ja näitlik käsitlemisviis selgitatakse tundide järele korraldatud diskussioonil.

Nüüd paar sõna üldse kultuur-hariduslisest tööst ja väljavaadetest rügemendis. Rügemendis on oma ohvitseride raamatukogu; niisama on algus pandud pataljoni raamatukogule, milles 100—200 köidet igaühes on. Ohvitseride raamatukogu raamatute arv küünib 1000-ni. Kogus leidub raamatuid kõikidelt aladelt ja mõned raamatud on isegi väga väärtuslikud. Siisamaani puudus raamatukogust uuem kirjandus, ajaloo ja maadeteaduse kui ka puht üldkasvatulise sisuga kirjavara. Kuid nüüd on mõndagi juurde muretsetud.

Näitlikkudest õppevahenditest tuleks nimetada globoskoop, mis üks parematest, mis seni meie väeosades muretsetud. Päevakorral on ka valguspiltide laterna ja vastavate pildikogude soetamise küsimus.

Läbi viidud on rügemendi allüksustes küsimuskastide korraldus, niisama on välja töötatud ja rügemendi ülema poolt maksa pandud juhendid ajalehtede lugemise kohta. Sõdurkonna poolt esitatud küsimuste arutamiseks on õppekavades ette nähtud eritunnid.

See oleks lühidalt kõik, mis rügemendis kultuur-selgitustöö alal ja üldse moraalse kasvate alal ära on tehtud ja missuguseid sihte taotletakse selle suure ja põhjapaneva tähtsusega töörajamisel ja suunimisel.

*

Kaitseväge kehalise kasvatuskursustelt.

Enesekaitse (individuaalrind).

Tartu garnisoni „Sõdurite Kodu“ tegevusest.

Tartu garnisoni „Sõdurite Kodu“ tegutseb käesoleval aastal väga hoogsalt. Meie ülikoolilinna seltskond ja garnisoni sõjaväelased on lahkesti Kodu toetanud ja võimaldanud suurema hoo ja ulatusega kultuurtööd teha meie kodukaitsjate peres, korraldades loenguid, referaate, kõne-, pidu- ja tantsuõhtuid, võimlemisõhtuid, avades lugemislaua ja raamatukogu.

Käesoleva aasta Kodu tegevuskava on nii sisse seatud, et peaaegu ühtki vaba päeva ei ole; päevad on kõik otstarbekohaselt ära jaotatud.

Jaanuarikuul peeti tegevuskava järele 5 eeskavaga pidu, 8 kinoetendust (ä 1 seanss), 12 loengut, 1 jõulupuu, 7 kontsert-tantsuõhtut ja 4 spordiharjutust. Loenguid peeti ülikooli õppejõudude, üliõpilaste, eriteadlaste ning kõrgemate ohvitseride poolt sõjateaduse, Vabadussõja ajaloo, üldise ajaloo ja põllumajanduse üle.

Veebruarikuu tegevus oli järgmine: loenguid — 11, kontsert-tantsuõhtuid — 8, spordiharjutusi ja näiteproove — 4, eeskavaga pidusid — 3, kinoetendusi — 3, Vabariigi ja sõjaväeosade aastapäevi — 2, kinniseid pidusid — 1.

Loengust sõjalistele teemidele oleks nimetada kindralstaabi kapten J. Kurvits'i sama loeng, mis jaanuarikuul; kindralstaabi major H. Vanaveski loeng garnisoni ohvitseridele ja sõjaväeametnikkudele „Gaasisõda meie oludes“; kolonel H. Brede loeng „Jala- ja suurtükiväe koostöötamise alused üldse ja eriti meil“; kindralstaabi major R. Masingi loeng „Rahva ja sõjaväe moraalne ettevalmistus sõjaks ja selle tähtsus“ ning V. Tomsoni loeng valguspiltide-seeriast „Eesti Vabariigi sünd ja rahvuslise sõjaväe loomine. Vabaduse eest võitlemise üleviimine Vene pinnale — kuni Vabadussõja lõpuni, ja 1. detsembri 1924 a. sündmused.“ Nimetamise väärt on ka san. kindral-major prof. dr. med. A. Paldrocki loengud pidalitövest ja tervishoiust valguspiltidega.

Kodul on olemas oma tiibklaver (ostetud 1921 a.) ja elektriseadega Ameerika kinoaparaat „Zenith“ (annetatud). Kodul on ka kaunis kena koguke spordiabinõusid, mis endistel aastatel ostetud*), raamatukogu ligemale 1000 raamatuga ja lugemislauad. Aineline kitsikus pole lubanud viimasel ajal raamatukogu kuigi palju täiendada. Nii see edasi kesta ei või, kui tahame, et meie kaitsevälalased võiksid teenistuse kestvusel pooleli jäänud haridustööd iseõppimise teel jätkata. Sest raamatukogu on tegur, mis nõuab alalist täiendamist ja värskendamist, et meie sõdurid võiksid sealt igal ajal leida tarvilikku vaimlist tuge, mis oleks teejuhiks neile enesearendamise ja täiendamise teel, mis peletaks neist eemale ühetoonilise halli kasarmu meeoleolu, teeks teenistuseaja lõbusaks ja meeltulendavaks.

Raamatukogu kohta võiks veel nimetada, et see liigitatud ei ole, kuid liigituse teostab Koduvanem juba lähemal ajal. Raamatud kannavad kõik järjenumbrit, keelt arvesse võtmata, ja on köidetud. Viimasel ajal on *muretsatud Kodule* raamatuid juure. Katalogiseerimiseks tarvitatakse kaart- ja vihknimekirju. Mõlemad on üks üldkeelne. Raamatud on vihknimekirjas raamatute pealkirjade järele tähestiku järjekorras. Kaartnimekirja kastis on raamatud järjestatud nimestikuks autori nimede järele. Raamatukogu on paigutatud kappi. Laenajate arvestamiseks peetakse kaks laenajate nimekirja — vihuline ja kaardiline. Laenamist toimitakse raamatukaardi süsteemi järele, kuhu raamatu laenamisel ära märgitakse vastavasse lahtrisse raamatu väljaandmise kuupäev. Igale kõitele on kirjutatud iseseisev

raamatukaart, mis paigutatud raamatu vasaku kaane siseküljele. Laenatavate raamatute kaardid jäävad (vastavate märkustega varustatult) raamatukokku ja paigutatakse raamatu endisele asekohtale riiulile. Nii on teada, kes seda raamatut praegu tarvitab ja millal ta välja laenatud. Laenust tagasitoodud raamatu kaardile märgitakse ära raamatu tagasitoomise kuupäev. Raamatuid antakse kogust garnisoni kaitsevälalastele lugemiseks tasuta, ja iga lugeja võib saada korruga mitte rohkem, kui ühe raamatu ning võib seda oma käes pidada mitte üle 2 nädala. Raamatute väljaandmine on kolm korda nädalas.

Raamatukogu juures on ka lugemislauad, kuhu käivad tähtsamad Eesti ajalehed ja kirjad, nagu „Vaba Maa“, „Postimees“, „Päevaleht“, „Sõdur“, „Kaitse Kodu!“, „Ronk“, „Meie Kirik“ ja teised. Tagasi vaadates peab tunnustama, et Kodu tegevus on olnud mõõdund kuudel nagu varemgi energiline ja viljakas. Jääb vaid soovida, et Kodu samas sihis edasi töötaks ja ta viljakus käesoleval aastal aina kasvaks. E. M.-s.

*

Üleajateenijate allohvitseride organiseerimine.

Läinud aasta märtsikuul asutasid III diviisi suurtükiväe üleajateenijad allohvitserid oma kogu. Kogu sai omale ruumid sama väeosa ohvitseride kasiino juurest ühise koondusekoha sisseseadmiseks. Esialgsete kogu liigete poolt kokkupanud summadega suudeti muretseda ruumide sisseseadeks laud ja mõned toolid, kuid kaugemale ei olnud rahalisest külljast väljajaateid.

Et rahalisest ummikust kuigivõrd välja pääseda ja kogu elu esimesi hädalisi tarvidusi täita, otsustas kogu oma jõududega avaliku peoga esineda, et sel näol sissetulekut saada.

Nii esineski üleajateenijate kogu 20. märtsil s. a. esimest korda Viljandi linna publiku ees avaliku peoga. Pidu eeskavasse oli võetud: vabad harjutused, piramiidid muusika saatel, muusikalised ettekanded suurtükiväe vabatahtliste keelpillide ja puhkpillide orkestrite poolt, ühevaatusline naljamäng, deklamatsioonid jne.

Ettekanded läksid hästi korda ja rahuldasid publikut, mida oli õige rohkesti. Pidul andis puhast rahas kaunis kena summakese kogu sisemise elu korraldamiseks. E. M.

Sõjaministri käsukirjad.

Nr. 157.

Tallinnas, 7. aprillil 1926 a.

(Sõjaväe Tervishoiuvalitsus).

Käsin suvekuudel, s. o. 1. juunist kuni 1. septembrini avada Narva-Jõesuus sanatoorium 20 voodiga, 1. diviisi laatsareti osakonnana.

Sanatoorium võimaldab ravimist ainult sõjaväelastele.

Kõik tarvilikud korraldused teha Sõjaväe Tervishoiuvalitsuse ülemal.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaminister.

Nr. 158.

Tallinnas, 8. aprillil 1926 a.

(Varustusvalitsus).

Minu käsul Sv. Varustusval. majandusajanduse juhataja kolonel Viardi poolt 23. kuni 31. märtsini s. a. 5-da jalaväe rügemendi majapidamise revideerimisel kokkuseatud aktidest ja ettekandest on näha, et rügemendis majapidamist üldiselt on juhitud maksvate seaduste, seadluste, määruste ja juhtnõuete järele, kuid sealjuures ei saa tähelepanemata jätta, et majapidamises on puudused, mis näitavad, et rügemendi majapidamises igal kohal ei ole täpset järelevalvet korraldatud. Revideerimise materjalist on näha:

*) V. „Sõdur“ 1. a. nr. 29.

1. Rahaline arvepidamine oli rügemendis täiesti korras ja kõrvalekaldumisi maksvast korrast ei olnud.

2. Arvepidamine toitluse, kraamivarustuse ja teistel aladel oli korralik. Ladudes puudu-ega ülejääkisid ei olnud, välja arvatud väikesed lahkumineku kaalus ja mõõdus, mis tekivad ainete ja materjalide kaalu ja mõõdu kindlakstegemise juures tehnilistel põhjustel.

3. Sõdurite toitlustamine, vaatamata viletsate köökide peale, oli hea, välja arvatud toitlustamine 1-ses laskur-kompaniis, kus väljakõõgis toitu valmistatakse ja mis kohane ei ole majandusliselt kui ka valmistatava toidu headuse mõttes.

4. Rügemendi küttepuulaos valitses eeskujulik kord ja puud olid head. Puude ülemõõtmisel tuli ilmsiks ülejääk 9,15 jooksvat sülda puid, mis loomulik, sest metsast ostetud süllad on suuremad kui väeosas tarvitamiseks väljaantavad süllad. 9,15 j. s. puid rügemendi kütte- ja valgustuseraamatuste arvele võtta.

5. Hobused olid rahuloldavas kehas ja korralikult raudatud. Heinad kaunis head, kuid hobuste söötmise, jootmise ja puhastamise kohta puudusid tallides instruksioonid.

6. Veoabinõud ja hobuseriistad olid korras ja määratud. Määr, mis hobuste rakmete määrimiseks rügemendis valmistatud, oli väga hea.

7. Mobilisatsiooni tagavarad hoitakse rügemendis võrdlemisi korralikult. Tagavara veoabinõud ja hobuste-rakmed olid määratud ja korras. Osa vintpüsse hoitakse kastides lahtivõtmata, mis vabandata rügemendis ruumide puudusega.

8. Rügemendi laod ja kompaniide varaidad Rakveres on linna mööda laiali pillatud, mille tõttu korralikku järelevalvet ei ole korraldatud.

9. Üldine ruumide puhtus, valgustus ja kütte olid rahuloldavad, kuid puhtus väljakäigukohtades jätab palju soovida.

10. Kuukomisjonid (S. S. K. XX r. § 45) ei täida nende peale pandud ülesandeid korralikult, sest raha-pearaamatu läbikäivate summade arves on aastate vältusel üldsumma ja üksiksummade vahe 5 marka, mis komisjonide poolt tähelepanemata on jätud.

11. Arvepidamine kompaniides ei ole korralik. 1-e ja 4-da kompaniides vararaamatus näidatud varandusline seis ei vastanud kompanii tegelikule varanduslisele seisule ja ei olnud kokkukõlas majandusosakonnas peetava vararaamatuga.

Eelnimetatud arvesse võttes, käsin 5-da jalaväe rügemendi ülemal täielikum järelevalve korraldada ja kompaniides majapidamine korda seada.

Õie ndus: Sv. Varustusval. majandusasjanduse juhataja ettekanne Nr. 88. 3. IV. 1926 a.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaminister.

Nr. 169.

Tallinnas, 13. aprillil 1926 a.

(Sõjaministeeriumi Juriskonsult).

Riigikontrolli revideerimistest ja minule tehtud ettekannetest selgub, et väeosades on ette tulnud

juhuseid, kus sama ohvitser, sõjaväe ametnik või muu teenija, kes väeosa nimel otsustab varustuse ostmist, nimelt kas ja kellelt osta ning kui palju ostetava eest maksta — ise samas operatsioonis ka müüjana esineb, s. o. iseenda käest väeosale varustust ostab.

Juhin kõikide väeosade ja asutuste ülemate ja majandusametnikkude tähelepanu selle peale, et sarnased nähtused kaitseväe distsipliini ja korra tunnet, väeosa majapidamist ja kaitseväe ülemuse head nime ähvardavad. Pealegi ei saa operatsioonid, kus sama isik nii ostjana kui müüjana esineb, üldse lugeda ostumüügiks.

Sellepärast keelan ära väeosa ülematele, majandusülematele ja muudele ohvitseridele, sõjaväe ametnikkudele ja teenijatele väeosade jaoks iseenda käest varustust „osta“. Sel kombel väeosas toimetatud vara eest ei tule mitte „kokkulepitud“ hinda maksta, vaid vara, kui see veel alles on, ametnikule tagasi anda, temalt hoiukulusid sisse nõudes. On aga varustus juba väeosa kasuks ära tarvitatud, siis tuleb see turuhindade alusel ära hinnata ja ametnikule tasu maksta Sõjaministeeriumi Juriskonsuldi juhatause järele. On varustus õnnetuse või kuritarvituse jäbi kaotsi läinud, siis jääb ostja ametnik tasust täiesti ilma.

Ohvitserid, sõjaväe ametnikud ja teenijad, kes selles käsukirjas kuulutatud keelu vastu toimetavad, langevad karistuse all S. N. S. § 104¹ põhjal. Varjab aga keegi neist hangitud kauba tõsist päritolu ja katsub fiktiiv isikute ja arvete põhjal ostumüüki simuleerida, siis võetakse ta vastutusele kui võltsija.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaminister.

Nr. 170.

Tallinnas, 14. aprillil 1926 a.

(Korraldusvalitsus).

Kindral Laidoneri' nimelise invaliidide kapitali komitee omal koosolekul 11. märtsil s. a. otsustas korraldada invaliidide ja langenud kaitsevälaliste vaestelaste toetuseks üleriiklist korjandust linnades 9. mail s. a. ja maal svivste pühade ajal, mil puhul otsustati toime panna rongikäigud, avalikud pidustused, paraadid jne. möödunud aastate sellekohaste pidustuste eeskujul. Korjanduste läbiviimise juhtimist ja korraldamist on palutud enda peale võtta kõiki linnapäid ja maakonna valitsuste esimehi.

Käsin diviiside ülemaid ja ranna- ja õhukaitse ülemat neile alluvates garnisonides, kokku rääkides kohapealsete korjanduste juhatajatega, korraldada sel päeval sõjaväe osade paraade.

Oleks väga soovitatav, et ka kaitseleit paraadiddest osa võtaks ja kõigiti kaasa aitaks selle üldheategeva korjanduse läbiviimiseks.

Õie ndus: Kindral Laidoneri' nimelise invaliidide kapitali komitee esimehe vhk. Nr. 28, 10. IV. s. a.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaministri eest.

Ametlikud teated.

Uute õpilaste-kadettide vastuvõtmine sõjakooli 1926 a.

K. a. on uute õpilaste-kadettide vastuvõtmine Sõjaväe ühendatud õppeasutuste sõjakooli üld- ja jalaväe nooremisse spetsiaalklassi 18., 19., 20. ja 21. augustil. Vastu võetakse meeskodanikud, kes vastavad järgmistele nõuetele:

1. Valdavad täielikult riigikeelt ja on Eesti Vabariigi kodanikud.

2. a) Üldklassi: Ühtluskooli IX õppeaasta haridusega — õigustega koolist (praeguse keskkooli III klassi lõpetajad).

b) Nooremasse spetsiaalklassi: Täieliku keskkooli haridusega.

3. 17—25 a. vanad (arvatud palve sisseandmise päevani).

4. Kohtu poolt karistamata ning

5. tervislikult riviteenistusse kõlbulikud.

Palved, varustatult 20 marga suuruses tempelmarkidega ja 2 isikliku päevapildiga, tulevad esitada Sõjaväe ühendatud õppeasutuste ülemale — Tallinna-Tondi (Järve jaam) — hiljemalt 1. augustiks k. a., juure lisades järgmised tunnistused kas algkirjades või seaduslikult kinnitatud ärakirjades:

1) hariduse-,

2) kodakondsuse-,

3) sündimise- (ristimise täht),

4) kohtu poolt karistamatuse ja selle üle, et eluurimise all ei seisa,

5) perekonnaseisu üle (kas poiss- või naisemees).

Neil, kes palve sisseandmise päevani alla 20 a. vanad, tuleb esitada vanemate ehk nende aset täitvate isikute nõusolek. Nõusoleku andja allkiri peab olema seaduslikult kinnitatud.

Sooviavaldajatele korraldatakse Sv.ü. õppeasutustes 18. augustil kell 8 arstline läbivaatus ja 19., 20. ja 21. augustil s. a. proovikatsed:

a) üldklassi astujatele — keskkooli III klassi programmi ulatuses: algebras, geomeetrias, keemias, füüsikas ja eesti keeles;

b) nooremasse spetsiaalklassi astujatele — keskkooli programmi ulatuses: algebras, geomeetrias, trigonomeetrias ja eesti keeles.

Õppeaeg sõjakoolis kestab üldklassi astujatele 3, jalaväe nooremasse spetsiaalklassi astujatele 2 aastat. Õpetus, toit, korter, varustus ja õppeabinõud on tasuta, riigi kulul, ja õpilased-kadetid loetakse kaitseväe teenistuses seisvateks.

Sõjakooli lõpetajad omavad täieliku keskkooli hariduse reaalharu piirides ja ülendatakse nooremleitnantideks ning määratakse väeosadesse teenistusse.

Märkus 1: Üksikasjalised eksamite programmid on saada Sõjaväe ühendatud õppeasutuste staabist 30 margalise tasu eest. Soovijatele saadetakse need tellija kulul vastava tasu eest aadressi järele kätte.

Märkus 2: Kaitseväe teenistuses seisvate kohta on maksvad samad tingimused, kuid palved tulevad esitada alluvuse järjekorras, juurelisades väeosa ülema atestatsiooni.

Märkus 3: Tehnilise ja kahurväe noorematesse spetsiaalklassidesse käesoleval aastal vastuvõttu ei ole.

Märkus 4: Õppetöö algus käesoleval aastal määratakse täiendavalt kindlaks ja sisseastumise katsed antakse läbiteinutele katsete lõpul teada.

Sõjaväelised teated.

Lätis kavatakse üle minna 21 aastaste noorte väeteenistusse kutsumisele.

Läti seimi eelarve komisjon on ette näinud teostada 21 aastaste noorte aktiivväeteenistusse kutsumiseks senise 20 aasta asemel. Mõtte algatajaks on sõjaväe sanitaar valitsus, kes uuenduse põhjuseks toob ette asjaolu, et põhjamaalased saavad hiljemalt küpseks kui lõunamaalased. Kui võrrelda näiteks põhjamaade rahvaid (rootslasi, norralasi, soomlasi, eestlasi, lätlasi) lõunamaalastega (itaallased, hispaanlased jne.), siis on nende vahe aasta ja enam. 20 aastane lõunamaalane on sama mehine kui 21—22 aastane põhjamaalane, mispärast meil ei või kutsuda väeteenistusse, kus nõutakse mehisust ja vastupidavust, nii noorelt, kui lõunamaal. 20 aastastel väeteenistusse kutsumine oleks meil seega liig varajane. Endises Vene sõjaväes, kus enne ilmasõda väeteenistusse kutsumine sündis oktoobris, kutsuti teenistusse need, kes 1. oktoobrini olid vanaks saanud 21 aastat, nii et paljud, kes peale 1. oktoobrit olid sündinud, tulid sõjaväkke peaaegu 22 aastastel.

Kui Läti seim komisjoni poolt väljatöötatud kava heaks kiidab, hakatakse järgneva nelja aasta jooksul üleminekut teostama. Sarnasel juhtumisel kutsutakse teenistusse: tuleva aasta veebruariks —

1906 a. esimeste 9 kuu jooksul sündinud kodanikud; 1928 aastal — 1906 a. viimaste kolme kuu ja 1907 a. esimeste 6 kuu jooksul sündinud kodanikud; 1929 aastal — 1907 a. viimaste 6 kuu ja 1908 a. esimeste 3 kuu jooksul sündinud kodanikud, kuid 1930 aastal — 1908 a. viimaste 9 kuu jooksul sündinud kodanikud. 1931 aastal võib kokku kutsuda kõik 1909 aastal sündinud kodanikud, ning üleminek 21 aastaste väeteenistusse kutsumiseks oleks teostatud.

A. Tr.

Ameerika Kindralstaabi teadete kogumise divisjon. — The Military Intelligence Division.

See suur valitsus Ameerikas jaguneb 9-se osakonda. Nende osakondade ülesandeks on koguda kõiki tarvilikke teateid, kõik mis iial tarvis läheb võraste riikide sõjalise jõu kohta ja neid teateid jooksvalt ringteadetena omas sõjaväes kasutada.

Endine, kitsamas mõttes ainult võraste sõjavägede valgustamine on sellekaudu laiendatud igasuguste teiste teadete kogumise peale võraste riigist, nõnda siis kõige avaliku elu avalduste peale.

Juuli-augustikuu numbris 1925 a. „The Military Engineer“ (Sõjaväe Insener) annab Ameerika

teadete kogumise divisjoni ülem ülevaate selle tähtsa asutuse tegevusest.

See asutus ei kogu mitte ainult teateid võõra riigi sõjaväe isiklike koosseisu ja puht sõjaväelise tegevuse kohta, vaid „poliitilise ja tööstuslise organisatsiooni, looduslike abiallikate, rahva igapäevase elu seis (kõrguse tõusu), rahva hingeelu jne. kohta“.

„Kõik uued tegurid on sama suure, kui mitte suurema tähtsusega, kui sõjariistade kandmiseks väljaõpetatud ehk väljaõpetamata meeste üldarv“.

Teadete kogumise teenistuskonna (Kindralstaabi koosseisus nimetatud G—2) peatulesandeks on igas riigis kolme tähtsama sõjalise võimu teguri uurimine, s.o. poliitika, majanduse ja sõjaasjanduse uurimine. G—2 peab iga võõra riigi kohta selgitada püüdma järgmisi küsimusi:

1. Kas võib teatud riik suuremat sõda teatud edu väljavaadetega läbi viia?

2. Kui mitte, siis milles seisavad raskused?

3. Missugused sammud võeti ette poliitiliste ja majandusliste lepingute kaudu, et neid ebasoodustusi kõrvaldada?

4. Lõpuks — kõige tähtsam kõigest — kuidas mõjuvad veel tegurid meie oma riigi sõjalise võimu peale?

Iseäranis tähtis on sõjaväe esitaja isiku küsimus teatud esitusmaal. Nõnda väidab autor, et Ludendorff ja teised kaugel viibides, teadmatuses Ameerika sõjalise jõu kohta eksisid, kuna Ameerika Ühisriikides viibiv Saksa sõjaväe esitaja õigeid oletusi tegi.

Teadetekogumise divisjoni teenistulise mahu nende jooksva töö kohta annavad järgmised andmed selgust: 1) Mitmesuguse *iseloomuga kokkuvõtete väljaandmine* — „Intelligence Summary“, „Bulletin of Foreign Military Notes“, „Estimates“. 2) Iseguguste sõjaplaanide kalkulatsioonide kokkuseadmine — „Situation Monograph“. 3) Iseguguste eriuurimiste algatamine. 4) Teiste Kindralstaabi osakondade, igasuguste muude teenistusala (osakondade, valitsuste) küsimuste ja vastavate uurimiste peale vastamine jne. 5) Tõlked 39 võõras keeles terve sõjaministeriumi — War Office — jaoks. 6) Lõpuks kaartidega varustamine (näit. ka manöövrite jaoks).

Kirjatüki autor (Ameerika kindral) lõpetab oma ülevaate järgmiste sõnadega:

„Teadete kogumise teenistus loodab varustada kõigi tähtsamate, põhjapanevate teadetega meie operatiiv osakonda, meie Kindralstaabi ülemat ja meie tulevaste armeede tulevast ülemjuhatajat.“ V. F.

Itaalia.

Ühendatud sõjaväe ja õhujõudude manöövrid peeti ära Piedmonti ringkonnas 22 ja 30 septembri vahel läinud aastal.

Manöövrid koosnesid reast harjutustest, mis olid määratud uue Ternaria diviisi (koosneb 3 jalaväe rügemendist, endine diviis koosnes 1 brigadist, iga brigaad 2 rügementi) katseks, et näha kui võrd vastab teooriale õhujõudude tarvitamine iseseisva relvliigina ja koostöötades teiste väelikega ning proovida õhukaitse korraldust. Manöövritest osavõtavad väed koosnesid ühest Ternaria diviisist ja 168 lennukist, mis kujundasid „sinise“ poolel ja 48 lennukist „punasel“ poolel.

„Sinised“ õhujõud 168 lennukiga olid liigitatud järgmiselt:

4 eskadrilli (32 lennukit) päevased pommitajad.
6 eskadrilli (36 lennukit) öised pommitajad.
8 eskadrilli (96 lennukit) üksikistmelised hävitajad.

„Punase“ poole õhujõudude liigitus 48 lennukiga oli järgmine:

1 lend (4 lennukit) strateegiline rekognostseerimine.

2 eskadrilli (12 lennukit) päevased pommitajad.

3 eskadrilli (36 lennukit) üksikistmelised hävitajad.

Lisaks ülalnimetatutele võtsid manöövritest osa 4 eskadrilli (36 lennukit) vaatlusjõude.

Operatsioonide lõpul andis manöövrite juhataja järgmise seletuse:

1) Tegevusrinded olid liig laiaulatuslised. 1-sel päeval kattis diviis 5 kilomeetrilise rinde. Hiljem vähendati rinde ulatust 3 kilomeetri peale, mis on normaalne ulatus.

2) Varjumine õhujõudude eest polnud hea. Varjumist peab niikaua harjutama kuni ükski sõdur ei jalutaks Milano uulitsal, ilma et ta ei hoiaks ennast varjatud poolele.

3) Lennukid tegid sagedasti ülesvõtteid, olles ainult 200 meetri kõrgusel. Kuna see toiming nii madalalt sõja ajal võimata, peavad lennukid selle ülesande täitmisel vähemalt 800 meetri kõrgusel lendama.

4) Side maavägede ja lennukite vahel oli hea, kuid igal juhtumisel mitte täielik.

5) Tankid peavad tegutsema tulevikus ühes teiste väeliikidega, mitte aga iseseisvalt.

6) Õhukaitse kahurvägi ei asunud tegevusse küllaldase kiirusega.

7) Raadio side oli küll *paremini organiseeritud*, kuid avaldas tuntavaid raskusi. Telegraaf töötas hästi. Andmetel J. A-n.

Sõdivate riikide kaotused ilmasõjas.

Hiljuti avaldas Washingtoni statistika keskbüroo põhjalikuma kokkuvõtte ilmasõja 1914.—18. a.a. kohta.

Selle kokkuvõtte järele läks ilmasõda maksma 247 miljardi 127 miljoni dollarit. Sama asutuse kokkuvõtte järele olid liitlaste kulud 163 miljardi 782 miljoni dollarit ja keskriikide 83 miljardi 347 miljoni dollarit.

Nüüd on ameeriklase R. T. Harlow poolt välja arvatud ka ilmasõjas kaotatud inimohvrite hulk. Harlow on alljärgnevad arvud saanud:

15. sõdivas riigis oli lipu alla kutsutud mehi: Saksamaal — 11 miljoni, Venemaal — 12 miljoni, Inglismaal — 8.905.476, Prantsusmaal — 8.410.000, Austriaal — 7.800.000, Itaaliaal — 5.615.000, Ühisriikidel — 4.800.000, Türgimaal — 2.850.000, Bulgaarial — 1.200.000, Rumeenial — 750.000, Serbial — 707.343, Belgial — 267.000, Greekal — 230.000, Portugalil — 100.000 ja Montenegrol — 50.000.

Kogusummas oli liitlastel (Vene-, Inglis-, Prantsusmaal, Itaalia, Ühisriikidel, Rumeenial, Serbial, Portugalil ja Montenegrol) püssi all 41.883.810 m., kuna keskriikide poolt ainult 22.858.810 meest sõjast osa võtsid.

Neid arvusid ette tuues seab Harlow ka üles küsimuse: „Kui palju sõdureid sellest hiiglaarvust sõja kestel võitlusvõimetuks tehti?“

Tema vastus on ühtlasi järgmine: keskmiselt tuleb iga 8 sõduri kohta 1 suru ja iga 3 sõduri kohta 1 haavatu. Kokku sai ilmasõjas surma ja haavata 29.561.530 sõdurit. Kõige suuremate kaotuste üle tuleb Rumeenial kurta. Temal sai iga 100 sõduri hulga surma 45.

Kaotuste suhtes asub teisel kohal Saksamaa 17 surnu ja 38 haavatuga 100 sõduri kohta. Üldse on Saksamaa ilmasõjas surnutena kõige rohkem kaotanud.

Teised sõdivad riigid kaotasid surnutena sõdureid: Saksamaa — 1.773.000, Venemaa — 1.703.000, Prantsusmaa — 1.357.000, Austria — 1.200.000, Inglismaa — 908.361, Itaalia 650.000. Kõigevähem kaotasid Põhja-Ameerika Ühisriigid, kuigi neil 4.800.000 meest lipu all olid. Surnutena kaotasid nad 50.280 meest, see on vaevalt 1 protsent kogu sõdurite arvust. Ka haavatutena kaotasid nad vähe, nimelt 205.690 meest.

Kõigerohkem kaotas haavatutena Prantsusmaa, nimelt 50,72 protsenti. Sellele järgneb Austria 46,15 ja Venemaa 41,25 protsendiga. Itaalia seisab haavatute protsendi poolest kuendal kohal. E. Ms.

Õhukallaletungid Inglismaale ilmasõjas.

Hiljuti ilmus Inglismaal müügile raamat, mis laialdaselt käsitleb Saksamaa õhulaevastiku kallaletunge ilmasõja ajal Inglismaale. Raamatus on üles loetud 51 zeppelinide ja 52 aeroplanide kallaletungi. Üldse on heidetud 9 tuhat pommi, surmatud 1413 inimest ja haavatud 3408. Üksi Londonis on surmatud 670 ja haavatud 1962 inimest.

Kohutav õhukallaletung oli 13. juulil 1917. aastal. Siis surmati 162 ja haavati 432 inimest. Sel päeval Londonile kallaletunginud Saksa lennudivisjon koosnes 25 lennukist. Üldse Saksa õhulaevastik, kes pommitamislendusi Inglismaale ette võttis, koosnes harilikult 16—40 lennukist. E. Ms.

Kroonika.

— Kindralstaabi sellekohase ettepaneku peale meie kunstnikkudele avaldas ainult ungari rahvusest kunstnik Maksolly soovi asuda Vabadussõja üksikute tähtsamate momentide jäädvustamiseks piltides. Ta käis juba lahinguväljadel tarvilikke materjale kogumas.

— 15. mail pühitses sidepataljon oma teist aastapäeva. Pataljoni kasarmute juures peeti paraadi, millele järgnes ühine eine. Riigivanemale saadeti tervitusetelegramm.

— Vab. Valitsus lubas vastu võtta ja kanda piirivalve kaptenile V. Songile annetatud Rootsi kuningliku mõõga ordu kavaleri 1 järgu aumärki.

Kaitseliidu ülemale kolonel J. Roskale, staabiülema k. t. kol-leitn. J. Vendele, Tallinna maleva pealikule F. Pinkale ja Kalevi malevkonna pealikule L. Tõnsonile lubati vastu võtta ja kanda Soome presidendi poolt annetatud Soome kaitseliidu aumärki.

— Prantsusmaa uueks saadikuks Tallinna tuli lahkuva hr. Dobléri asemele hr. Jaunez.

— Välisministeeriumi adm.-osak. juhataja H. Markus, kes Rahvasteliidu ülesandel pikemat aega Mossulis viibis, jõudis Tallinna tagasi.

— Eesti konsuliks Ameerikasse määrati keemik Jüri Annusson.

— Riigikogu valimiste peakomitee andmete järele ulatab hääleõigusliste kodanikkude arv 725.000 peale. Seega oleks juurekasv eelmiste Riigikogu valimiste ajast 16.000 valijat.

— Vene vägede poolt tehtud sõjakahjusid, mis sõjakahjude hindamise komisjonile kuni 1. veebruarini 1923 a. üles antud, hakatakse tasuma. Kahjukannatajad peavad täiendavad andmed saatma komisjonile 18. juuliks s. a.

— Tallinna aerodroomile ehitati vastavad valgustuse sisseseaded õiste lendude jaoks, mis senini täitsa puudusid. Esimene õine proovilend õnnestas kõigiti.

— Käesoleva aasta suvel 22—25 juunini on oodata Tallinna ka Inglise laevastiku külaskäiku.

— Riigiasutuste töö lihtsustamise ja koosseisude vähendamise küsimuste teostamiseks moodustatakse sellekohane erikomisjon.

— Kuna Viljandis kuidagi kokku ei suudeta leppida maade andmise asjus sõjaväe kasarmute ehitamiseks, siis käis ministrite vaheline komisjon (sõja, sise, põllutöö) kohapeal küsimust lahendamaks.

— Kitsaropalisel raudteel Valga juures jooksid kolm vagunit kraavi. 4 inim. said raskemaid vigastusi, 16 inim. kergeid.

— Rahaasutuste võrku kavatakse rahvale lähemale viimise otstarbel laiendada. Kaalumisel on kas laialdane Eesti panga võrgu loomine ehk jooksvate arvete sisseseadmine postkontorite juures.

— Maapank algab tegevust 1 mail.

— Mitmel pool riigis on senini veel tarvitusel hinge- ja lapimaade süsteem (Petserimaal, Naroovaltaga, Saaremaal). Riigikogu poolt 4. märtsil vastu võetud seaduse põhjal alatakse nende maade uuestikorraldamist 1. maist.

— Riigiraudteed on tänava aasta ülejäägi andnud 40 miljoni marka.

— Korratusse sattunud Sangaste mõisa majapidamine võeti üle riigi valitsemisele ja korraldusse. Esialgul määrati selleks otstarbeks krediiti 10 miljoni marka. Tuleval aastal antakse osa mõisat asunikkudele välja, kuna suurem osa maaalast riigile reserveeritakse kavandatava põllutöökooli jaoks.

— Lasti liikumisele uus seeria 25 margalisi vahetustähti.

— Mõõdunud aasta suvel riigi statistika keskbüroo poolt korraldatud põllumajanduse üleskirjutuse andmete järgi on Eestis üldse 126.561 talumajapidamist, milledest ostutalusid 50 677, asundustalusid — 29.860 ja renditalusid 17.779.

O. K.

Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus.

212.101 Schwarte, M. Die militärischen Lehren des Grossen Krieges. 489 lhk.

213.186 Schwertfeger, O. B. Belgische Landesverteidigung und Bürgerwacht (garde civique) 1914. 213 lhk. Berlin, 1920.

F.202.7 Schwarte, M. Technik des Kriegswesens. XI+886 lhk.

212.29 Taysen. Über die Formen des angelehnten Angriffs und die Verteidigung im Bewegungskriege. 64 lhk. 1921.

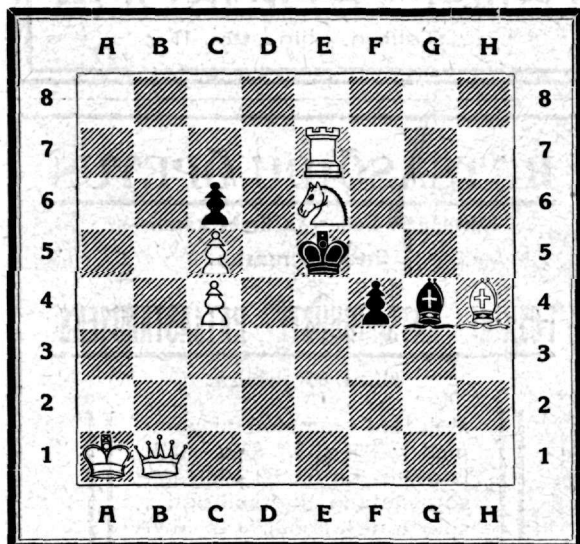
- 212.28 Schwarte, M. Die Technik im Landkriege. 143 lhk. Leipzig, 1919.
- 212.218 Schwarte, M. Die Technik im Weltkriege. 610 lhk. Berlin, 1920.
- 212.109 Schwarte, M. Die Technik im Zukunftskriege. 236 lhk. 1923.
- 212.35 Taktische Aufgaben (mit Lösungen) im Rahmen des verstärkten Inf.-Regiments. 78 lhk. + kaart. Charlottenburg, 1923.
- 212.110 Taysen. Material oder Moral. Ein Beitrag zur Beurteilung der im französischen Heere herrschenden Kampfgrundsätze. 58 lhk. Charlottenburg, 1923.
- 211.25 Tepper-Laski. Rennreiten. XII+193 lhk.
- 211.86 Dörffer, W. Technische Mitteilungen über Kampfwagen und Strassen-Panzerkraftwagen. 64 lhk. Berlin, 1922.
- 213.49 Egli, K. Der Aufmarsch und die Bewegungen der Heere Frankreichs, Belgiens und Englands auf dem westlichen Kriegsschauplatz bis zum 23. Aug. 1914. Eine kritische Studie. VIII+124 lhk. 5 kaarti. Berlin, 1918.
- 203.86 Einteilung und Standorte des deutschen Reichsheeres und der deutschen Reichsmarine. 56 lhk. 1921.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 7 (45).

Kokku seadnud M. Roshdestvensky (Tallinnas).
„Söduri“ originaal.
Mustad.

Valged.

Valged: Ka1, Lb1, Ve7, Oh4, Re6, Ec4 ja c5.

Mustad: Ke5, Og4, Ec6 ja f4.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.
E = ettur = södur.

Ülaloodud ülesande autor sai „Ronga“ poolt juunikuul 1925 a. korraldatud probleemivõistlusel II ja III auhinna.

Partii nr. 6.

Valged.

Col. Kennedy.
(Valged mängisid ilma Rg1).

Kuningaõdamehe avang.

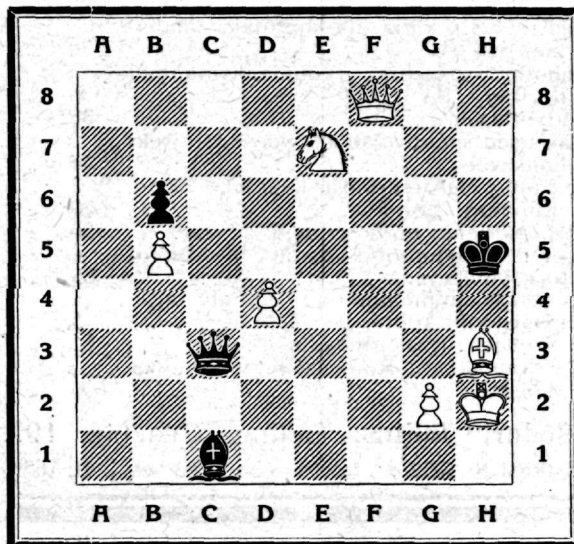
1. e2—e4,	e7—e5,
2. Of1—c4,	Rg8—f6,
3. d2—d4,	Rf6:e4,
4. d4:e5,	Re4:f2,
5. O—O!	Rf2:d1,
6. Oc4:f7+	Ke8—e7.
7. Oc1—g5 annab matt.	

Mustad.

N. N.

Lõpumäng nr. 4 (32).

Seis Liibavis mängitud partiist.
Mustad.

Valged.

Valged: Kh2, Lf8, Oh3, Re7, Eb5, d4 ja g2.

Mustad: Kh5, Lc3, Oc1, Eb6.

Järg oli:

Valged.

(Moll)

1. . . . .
2. Lf8:f4,
3. Kh2—g1,
4. Kgl:g2.

Mustad.

(N. N.)

- Oc1—f4+,
- Lc3:h3+,
- Lh3:g2+,
- Mustad on suitsus.

Trükivigade õiendus.

Dr. S. Kljas'i maleülesandes nr. 1 („Söduri“ nr. 14/15) must kuningas h8 ruudul on üleaarne.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.

Väljaandja: Söduri, Tallinn, Uus tän. nr. 10.

„SÕDURI“ TALITUSES ON MÜÜGIL järgmised raamatud:

Lennuasjandus, Lennuväe rügemendi koguteos	150	mk.
R. Masing: Moraal ja Sõda	25	"
R. K. K. A. Jalgväe lahingteenistus	120	"
Ühend. väeliikide juhtimine ja lahing	75	"
Koostöö lennuki ja jalgväe vahel	35	"
Lahing tankide toetusel	150	"
Jalgväe määrustik I osa. (Uues redakt-sioonis)	70	"
Arisaka süsteemilise vintpüssi mat. os. kirjeldus	25	"
A. Kent: Distipliin	75	"
Kaitseväe distsiplinaar-karistuse seadlus	35	"
E. Bach: Topograafia kursus	350	"
Silmamööduline plaanistamine	35	"
H. Kauler: Propaganda	60	"
Kultuur selgitustöö metoodika käsiraamat	50	"
Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks	65	"
Suurtükivägi	25	"
Inglise 18 n. kiirlaskja suurtükk. Materjaal osa	70	"
Kehaline kasvatus. Võimlemismängud II vihik	35	"
Kergejõustik	35	"
Määrused spordivõistluste korraldamiseks kaitseväes	45	"
Sport-ala registreerimise kaardid	2	"
E. Limberg: Kõnd	20	"
Prof. Martens: Sõda ja õigus	50	"
Leets: Nurgamõõtja-bussoli ja stereo-toru tarvitamine	65	"
Prantsuse ajutine juhend side ja üh. organisatsiooni kohta	175	"
K. Prebach: Käsigranaadid	60	"
A. Г. Дадашевъ: Военский уставъ о на-заніяхъ	600	"

„Sõduri“ talitus, Tallinn, Uus tän. 10.

Postkast № 1052 :: Telefon: Sõjaväe keskj. № 163.

Ilmus trükist

LÜHIKE KAHUR- JA TÕKKESÕIDU ÕPETAMISE JUHEND

Kindralstaabi VI osakonna väljaanne

Hind 30 mrk.

Saada „Sõduri“ talitusest, Uus t. nr. 10

ALATI SAADAVAL

kõik
sõjaväe- asutustele ja -osadele
tarvisminevad

RAAMATUD JA PLANKETID

RIIGI TRÜKIKODA

Tallinn, Niine tän. 11

RATSASÕIDU ÕPETUS

Juhtnõõrid hobusega ümberkäimiseks.

Hind 60 marka.

EESKIRI RATSANOBUSTE RATSASTAMISEKS.

Hind 65 marka.

Mõlemad raamatud on paremad sellel alal. Sisu selgitamiseks on üle 80 pildi. Iga sõjaväelane, kaitseleitlane, sportlane ja kodanik, kel huvi hobuse ja ratsasõidu vastu, võib neist raamatuid leida kõige tarvilikumaid andmeid hobuse ja ratsasõidu kohta.

Raamatud on müügil „Sõduri“ talituses, Tallinn, Uus tän. № 10.

BLOKNOOTE

odavaid ja mitmesuguses
formaadis alati saadaval

RIIGI TRÜKIKOJAS

::: Tallinn, Niine tän: 11. :::